

FREEDOM OF THOUGHT.

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE.

Mėnesinis Iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Scranton, Pa.

Entered as Second Class Matter at the Post Office at Scranton, Pa., under the act of March 3, 1879

No. 47

Scranton, Pa., Kovo (March) mėn. 1914 m.

Tomas IV

Editor & Business Manager Dr. J. Szlupas, 1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

Statement of the Ownership, Management, Circulation, etc., of **Laisvoji Mintis** published monthly at Scranton, Pa., required by the Act of August 24, 1912.

Name of—

Editor,

Managing Editor,

Business Manager,

} DR. JOHN SZLUPAS.

Post Office Address

1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

PUBLISHER, THE LAISVOJI MINTIS PUBLISHING ASSOCIATION.

OWNERS:

J. TELLEYSH, 1719 Jackson St., Scranton, Pa.

FR. ŽIVATKAUSKAS, 110 W. Market St., Scranton, Pa.

J. ARDZEVICH, 1838 N. Main Ave., Scranton, Pa.

DR. JOHN SZLUPAS, 1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

Known bondholders, mortgagees, and other security holders, holding 1 percent or more of total amount of bonds, mortgages, or other securities. None.

JOHN SZLUPAS,

Signature of Business Manager.

Sworn to and subscribed before me 6th day of March, 1914.

M. V. MORRIS,

Alderman 1st Ward.

(My commission expires January, 1918.)

INTALPA.

Ernestas Haeckelis. <i>J. M. Morton, Jr.</i>	1102—1106
Bibliografija bei kritika. <i>Alfa.</i>	1106
Sunāikitosios Gerybės. <i>Brieux.</i>	1107—1111
Iš Raganos — Šventoji. <i>M. M. Mangasarian.</i>	1111—1113
Ruožai iš Netolimos Praeities.	1114—1116
Morituri vos Salutant!	1116—1118
Notre Dame de Paris. <i>Vicior Hugo.</i>	1118—1122
Sniego Krikštolai.	1123—1126
Šis bei tas iš Chronikos.	1126

SKAITYKIT IR PLATINKIT SEKANCIUS RASTUS:

LIETUVIŲ TAUTA SENOVĖJE IR ŠIĄDIEN, parašė D-ras J. Šliupas. 3 tomai; kožnas po \$1.50, visi 3 tomai.....	\$4.50
LIETUVOS ISTORIJA parašyta Simano Daukan- to 2 tomu	\$3.00
SPĖKA IR MEDEGA — Mokslas apie gamtos įsta- tymus, kaina be apdarų \$1.50 su apdais	\$2.00
LIETUVOS PASAKOS YVAIRIOS 4 tomai, po \$1.50 vienas, visi 4 tomai.....	\$6.00
BALTRAMIEJAUS NAKTIS istoriška apysaka iš vidurinių amžių, parašė Prosper Merimė, vertė K.Rėk.,.....	75c
INKVIZICIJA arba atpirkimas žmonių nuo šėtono Parašė Kn. V. Dembskis,.....	\$1.25
KANKINTOJAI IR KANKINTINIAI UŽ MOKSLĄ. Kaina.....	\$1.00
IŠ KO KYLA MELAI ir skriaudos žmonijoje? ...	75c
DVYNIAI VAGIŲ, kiekvienas privalo perskatyti šitą Kn. V. Dembskio kningelę.....	25c
TIKRI IR NETIKRI ŠVENTIEJIE, paveikslėlis gyvenimo iš kankintinių ir kankintojų.....	25c
KAIP MASKOLIJA PERSEKIOJA LIETUVĄ. Pagal "L'Oppression Russe en Lithuanie" pa- piešė Kn. V. Dembskis	10c
KAIP GERIAUSIAI LAIDOTI NUMIRĖLIŲ Pie- šinys d-ro L. Wehlau, iš angliško išguldė kun. V. Dembskis, ...	10c
AR VYSKUPAS VALANČIUS NEBUVO VILJŲ- GIU LIETUVYSTĖS? papiešė kun. V. Dembskis,...	15c
UŽMUŠIMAS CARO ALEKSANDRO II, parašė Jonas Gražys, ...	15c
MASKOLIŲ NAGUOSE, tikras atsitikimas, atpa- sakotas d-ro J. Šliupo.....	10c
DIEVO PIKTADĖJYSTĖ, parašė Sabastijonas Faure,.....	10c
POLITIŠKOJI EKONOMIJA, kas ji ir ko mokina Pagal d-rą J. B. Marchlevskį ir kitus parašė V. K. Račkauskas.....	25c
TABAKAS, kaip jis žmonėms kenkia. LIAUKIME RUKĘ!.....	10c
LIETUVIAI AMERIKOJE sutrauka d-ro J.Šliupo kalbos, laikytos 5 dieną Birželio 1910 m. Čika- gos mieste.....	10c
MAŽOJI ARBA PRUSIŠKOJI LIETUVA 19 šimt- metyje, parašė J. Šliupas "Laisvosios Minties" leidinys, ...	10c
"ROJUS ir PAŽANGA." Prof. M. Dragomanov. Vertė V. K. Račkauskas. Kaina	35c
LAISVOSIOS MINTIES ALBUMAS	50c
Kun. A. Vienožinskis ir jo dainos par. Kl. Jurge- lionis.	10c
PRAŽUVO. vaizdelis, Parašė V. K. Račkauskas. 1911.....	10c

D-RO J. SLIUPO PAVEIKSLAS	10c
IŠGANYMAS VARGDIENIO.....	25c
IMTYNĖS VARGUOLIŲ SU BAGOČIAIS.....	10c
LIETUVIAI AR GERAIS KELIAIS ZENGIAME PRIEKYN?.....	15c
VIENAKIS	5c
ADOMAS IR JIEVA.....	5c
KOKS PRIVALO BŪTI VAIKŲ AUGINIMAS IR AUKLĖJIMAS, parašė Dr. J. Šliupas.....	25c

Perkupčiams duodame gerą nuosimtį.

L AISVOJI M INTIS

1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

"LAISVOJI MINTIS" LĖŠUOJA:

Amerikoje: metams	\$2.00	Europoj ir kitose šalyse:	
„ . . . . . pusei metu	\$1 0	Metams	: \$2.50
„ . . . . . pavienis num.	20c	pusei metu	: \$1.25
		pavienis numeris	: 25c

Išsiųsdink
šiandien

Tiktai \$1.00 doleris

Kiekviename lietuviškame name privalo rasti
EDMUNDO STEPONAČIO RAŠTU KNINGA.

Steponaitis buvo vienas iš pirmųjų mūsų jaunuju rašytoju, kurie duoda mums pradžią grynos literatūros sriovei, kuriu visu pirmiausias tikslas jau nebvien žadinimas tautos, visuomenės sąmonės bet ir gavinimas, tvėrimas pačios dailiosios musu raštijos.

Taji dailių poezijos ir prozos rinkini galima gauti tiktai už \$1.00 pas:

AL. STEPONAITIS,
184 Atkins Avenue,
Brooklyn, N. Y.

"LAISVOSIOS MINTIES" KNINGYNE ir visuose kituose kningynuose ir krautuvėse. Reikalaukite visur.

Reikalaujama agentų kiekvienoje Lietuviais apgyventoje vietoje. Uždarbis geras. Klauskit apie sąlygas.

Reikalingas! tekstinis zeceris, atsišaukit pas:

Universal Printing Co.

227 Linden Street,

SCRANTON, PA.

FREEDOM OF THOUGHT.

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE.

Mėnesinis iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Scranton, Pa.

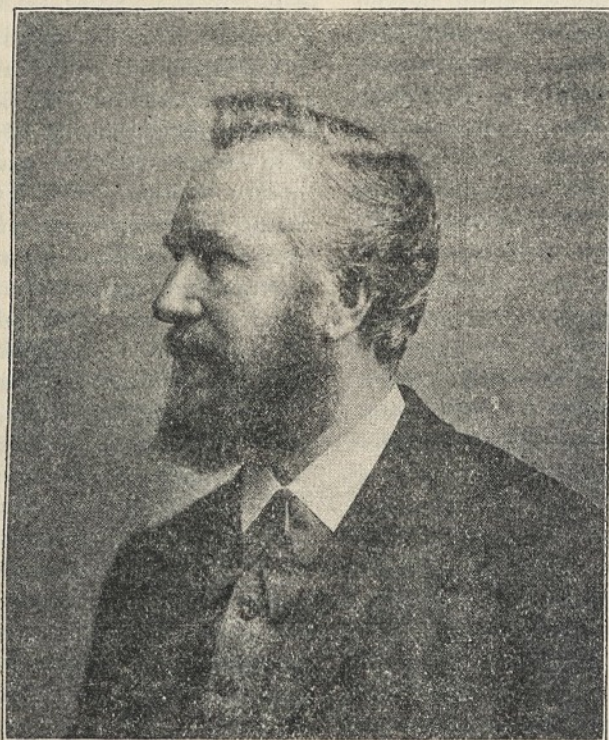
Entered as Second Class Matter at the Post Office at Scranton, Pa., under the act of March 3, 1879

No. 47

Scranton, Pa., Kovo (March) mėn. 1914 m.

Tomas IV

Editor & Business Manager Dr. J. Szlupas. 1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

Ernest Haeckel.

J. F. Morton, Jr.

Ernestas Haeckel'is.

DIDŽIUS žmonės retai svietas apvertina. Jiems gyviems beėsant. Tik iš tolimos žiurint, tesimato tikroji perspektyva: Tuli didžiausieji svieto paveikslai, iš arto prisižiurint, išrodo lyg spalvų marguliai; bet kada keletą žingsnių atgal atsitraukiame, įvairūs vaizdai stebėtinai kompozicijos apsiereiškia savo tikruosiuose prietikiuose, ir mes su nuostaba spokso-me į kiltąjį artisto veikalą. Taip pat sunku yra nei-

žiurėti tulas smulkias kliautis ir ydas, klaidas ir žmo-giškas silpnybes tų, su kuriais mes susitinkame kas-dien. Su jų gabumais ir atliktaisiais darbais taip mes apsipratome, kad mes pasiliovėme stebėtis iš jų ar lai-kyti juos nepaprastais. Dar, rasi, dėlėi tų menkų trukumų upo ar dėl tų iš netyčių kivirėjų mes esame užpykę ant jų, ir tad mes nebįstengiame apvertinti apėmį jų pobudžio ir genijaus. Historija duoda daug paveizdų, kur sągadyniečiai apleidė savo didžiavyrius, ir tik jiems numirus iš lėto atsipeikėjo ir pagarbą ati-davė. Nors mūsų gadyne taip pat užsipelno tą parugo-jimą, visgi matome tų tolynžangą dydėjime palinki-

mų nupinti vainikus gyviems kaip pripažinimą užtarnautą užpelnę.

Tarpe neabejotinų Titanų gadynės, vieną iš pirmųjų vietų turime skirti Ernestui Haeckel'ui. Jo vardas perėjo per liepsnas kritikos ir nožmesnio bei mirtinesnio nedraugingumo negu buvo likta daugeliui kitų žmonių, ir vis išėjo su skaistesniu pagerbimu. Nuo pat mažens jis niekadęs nevensė imtynių, bet visumet yra buvęs drąsiu ir užsipuolančiu kareivių tarnystoje teisybės. Jis įgyjo tukstančius įnirtusių nedraugų eilės visų tų, kurie prigudę yra prie tamsybės, obskurantizmo. Jeigu būtų nors viena silpnoka vieta jo šarvuose, nesuskaitomi šaudiniai, rengiami neišgesinamo apmaudo ir šaujami iš įtemptų seidokų geriausiųjų šaulių, parsisamdžiusių kuningijai ir pseudo mokslui, jau seniai būtų atitikę ją, ir būtų ji kiaurų-kiaurai pervėrę. Jokis gyvas žmogus nėra taip baisiai neapkenčiamas visų tų, kurie gyvena iš apgaulio ir ramstydami pritarinomis silpnybėmis savo sągyventojų. Kad jisai per savo ilgą amžių stoji su jais veidas į veidą, ir išliks nepalytėtas netikiausiais užsipuolimais, be abejonės liudija jo proto dydį ir jo moralę kiltumą. Kožname atvėjyje, smugiai žadami jam sugrižo atgal tiems, kurie smogti kėsinosi; šmeižtai jezuitizmo grįžo atgal, kad kankinus jų bėdingus išradėjus.

Gerai tad vardas Ernesto Haeckelio neišaugo kaip grybas viena diena. Jis visai neturi ypatybių dėmagogo. Jis nežinojo, kaip laimėjus liaudies pagarbą švelnumu ir lemetavimu. Savo tiesmoku ir stačiu keliu, jis išvengė ir Scyllą pasidydžiavimo ir Charybdį sykopphantijos. Jo viežlybumą ir lipšnumą gerai atsveria nesąteikingas statusas ir atsisakymas paslėpti nors vieną jotą savų įsitikinimų. Ne taip, kaip Tartuff, jis nesisulė, kad jam plotų. Jo prastas rustumas neleidžia veidmainiauti. Kiekviename žodyje ir darbe, jis ištikimas pasilieka sav, nors kas žin kiek kaštuotų. Tokio tipo žmogus nelaimi plojimų ir pagyrų, kurių jis nebutų tikrai užsipelnęs. Vieša paguoda iš lėto jam tetenka; bet kada jau teko, tai ir užsiliko. Pagarba, kuri galų gale gausiai pasipylė Ernestui Haeckeliui, tai ne kokia laikinė žmonių užmačia, bet tai neatmaininga ištarmė, kuriai ir ainiai pritaro. Garbingumas tokio vyro tik augs bėgant metams; ir tytvėikos, kurios šiandien jį šaukia savo vadu ir keliarodžiu, rytoj skaičiuje paduagės iki milijonų ir dešimčių milijonų.

16-tą d. vasario mėn. Ernestui Haeckeliui sukako 80 metų amžiaus. Priešingai sakiniui, kad "pranašas turi garbę, tik ne savoj šalyj ir ne savam name", tai Haeckelis savoj tėvynėje esti geriausiai žinomas ir kaip didis Monistų pranašas labiausiai gerbiamas. Visoje Vokietijoje jo gimimo diena esti švenčiama kiltomis puotomis, ir minties vadovai toje mokslo ir filosofijos žemėje lenktyniuoja viens su kitu bepagerbdami gyvą dar divyrį. Kaip visados savę užmiršdamas,

tukstančių kovų apšvietos dėlei veteranas mėnesiais atgal, kada imta rengtiesi tinkamai pagerbti daugelį jo užpelnę, viešai ir butinai prašė, kad piningai, skiriami jam dėl dovanų, taptų renkami į vieną kruvą, ir kad taptų pavesti Vokiečių Monistų Unijai dėl auklėjimo ir propagandos. Žodis buvo vyro vertas; ir didelė suma, jau surinkta, suteikdama dvasės laisvę ir apšvietą tukstančiams, duos padoresnį ir patenkantesnį paminėjimą didžiausiam Vokietijos tebygvenančiam sunui negu didžiausia statuva ar augščiausias obeliskas.

Ką mes Ernestui Haeckeliui skėlime, nėra lengvu žodžiais pasakyti. Proto ir dvasės vertybes negalima svarstyti ir matuoti kaip anglis ar kviečius. Įspauda minties vadovo progresan veislės neišseka su pabaiga jo gyvenimo ar gentkartės, kuri pateko po jo tiesiogine įtaka; bet užuolankiniai, dar labiau negu tiesioginiai rezultatai traukiasi iki pabaigai laiko. Jeigu Platonas ar Aristotelis, Epikuras ar Epiktėtas niekadęs nebutų gyvenę, svietas būtų kitoks negu dabar yra; ir galutiniai rezultatai dalykų, išjudintų pamokomis kiekvieno iš jų savame ratelyje, palyti nemažai gyvatas vyrų ir moterų šiandien, kurie gyvens ir numirs nė negirdėję vardų šitų senovės galvinių. Tiktai dalelę skolos, kurią žmonija skėli savo pionieriams, šiandien teapvertina akyliausieji sągadyniečiai.

Kaipo vienas tarpe pirmutinių kiltų ir padorių užtarėjų Darwin'o naujoviško išradimo, Haeckelis atliko tarnystą svietui tokią, kad ją būtų sunku pervertinti. Jis pirmas aiškiu balsu pasidrasino, pirma net negu pats Darwinas manė busiant atsargu užsiminti apie tą dalyką, apskelbti dabar jau neužginčijamą ir elementarį faktą, kad pats žmogus, besivadinantis tvėrybos viešpačiu, nebuvo tvariniu ant paveizdos prietaringojo dievo, bet buvo tiesioginiu ainiu gyvuliškųjų prabodžių, ir galų gale pavėses yra iš žemiausiųjų organizmų. Darwin'o "Veislių pradžia" išėjo 1859 m., ir ten apie žmogaus kilmę randame vos šitokią pamojimą: "Šviesa taps mesta ant prasidėjimo žmogaus ir jo istorijos". To gi sakinio ramstis buvo dar nekaltėsnis, negu jis pasirodytų mums dabartinėje šviesoje; ir nepoilgam baigiasi kniuga, kur Darwinas dar pagerbia paprastą Thėizmą, ir tikrina, kad išmonė organiškiosios evoliucijos linkusi yra pagerbti tvėrėją, o ne jį pažeminti. O visgi šitas sakinyš pergąsdino vokiškąją Darwin'o perguldytoją taip baisiai, kad jis tą sakinį apleidė. Na-gi pasiklaudykiame Haeckelio jau 1863 m., kaip jis pradėjo savo kalbą Moksliskame Kongrese, laikytame Štetyne:

"Kas link paties žmogaus, jeigu mes esame nuoseklūs, mes turime pripažinti jo artimiausiais bočiais beždžionėms panašius žindžius; dar anksčiaus kangaroms panėšius marsupialius; toliaus atgal, sekundarėje gadyneėje, driežams panėšius šliaužlius (reptilius); ir galiaus, dar ankstybesnėje, primarėje gadynėje, menkai organi-

zuotusias žuvis“.

Čion jis metė pirštinę dėl kovos su atgieža! Ir reikia atsiminti, kad pirmo ne buvo buvę rustesnio balso, užtariančio šitą ultra revoliucjoninę stovėnę; ir kad nedaugelis žinomų mokslo autoritačių buvo pasirenę svarstyti visatiną Darvino thėzį kaip pažvalgą, vertą nuodugnaus svarstymo. Tarpe meto šito Kongreso ir tarpe pasirodymo „Žmogaus kilmės“, kur Darvinas pirmu kartu sudegino tiltus užpakalyje savęs, Haeckelis tą principą išplėtojo daugelyje pašnekų ir raštuose, ir galiaus savoje „Tvėvimo Historijoje“, veikale taip apėmingame ir nusveriančiame, kad vėliaus pats Darvinas ženklyvai išsitarė, juog ten argumentai ant tiek užbėgo jam už akių, kad jeigu jis tuomet būtų žinojęs apie jį, jis nebutų reikalavęs rašyti savo veikalą apie „Žmogaus Kilmę“. Darvino veikalas iš spaudos išėjo 1871 m., į 8 metus po to, kaip Haeckelis buvo išsitaręs už išvadas, kurioms veikalas tapo parašytas. Musų skola Ernestui Haeckeliui kaipo pirmam, nenusileidžiančiam, nuodugniam užtarytojui Darvino teisybių ir radikaliausių išvadų iš tų teisybių, yra per didelė, kad ją galėtumėme tikrai išreikšti.

Jo polemiski išsitarimai už auštančiąją nuovoką organės evoliucijos perstato tik menką dalelę jo nuopelnų mokslui. Jis netik buvo kovotoju, bet ir auklėtoju. Kaip tyrinėtojas ir išigilinęs studentas, jis švieson ištraukė daugybes faktų, kuriuos sudėstyti tegalėtų mokintas biologas. Dėlei synthėzies ir moksliško nuomoniam, jis labiaus išigilino negu katras nors priešpėdinis į visą dalyką organiškiųjų kilmių ir prietikių, suvedė kruvon tytveikas faktų, kitų prastebėtų bet paliktų nesutvarkytas — išigilino į patį pasidėjimą aiškiai animalės gyvasties ir vertebratų kilmės, ir atidengė pilningą genealogiją žmogaus nuo ankstybiausiųjų užsiamežimų sąmoningos butybės. Kaipo platintojas moksliškos teisybės, jis mokslą įnešė namuosna daugelio tukstančių, bene didesniū žmonių skaičiaus, negu tai padaryti įstengė bent katras iš šių dienų moksliškiųjų rašytojų.

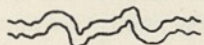
Suprantama, kad jo visas triusas be paliovos traukė jį karėn su bažnyčia, tėviške obskuratizmo, centru nekruptelėjančios neapkantos mokslo už jo pasitamavimą nuplėšime temdinančių plėvių nuo akių žmonijos. Bet likta buvo jo vėlesniems metams, amžiui, kada net geriausī kovotojai atsitraukia nuo kovavietės ir pasigandina ilsėjimusi ant sunkiai įgytų laurų savo pirmesniojo veiklumo, įsikišti į tirščiausiają dalį remžynių, ir smogti tiesiok širdin neprieteliams. Aiškiai mintyjančieje žmonės matė nuo pačių pradžių, kad mokslas, ypačiai šiadykščėiame išsiplėtojime, nesutinka su dogmomis viršgamtinės religijos. Ar anksčians ar vėliaus, vienas iš abiejų turės atsitraukti iš lauko. Bažnyčia buvo prasisiekusi į glamonimą poziciją. Ji buvo pirmesnė kovavietėje, jos medegiški šal-

tiniai buvo nemieruotinai didesni; jos atsišaukimas į tikrą ar išsvajotą savnorumą buvo slėgtinai tvirtesnis; šypsma mados, glnkklai polytiškos galybės, piningai dideliausių pirklybos namų, dėl svarbių ir gerų priežaščių stovėjo jai ant tarnystos; o jos priešgyna neturėjo kitų ginklų kaip tik teisybės ir išminties, ir kliovėsi tik linkme žmogiškos veislės kreiptiesi rods iš lėto bet tikrai prie šviesos, ir nepergalimu rustumu ir entuziazmu keletos žmonių, kuriems teisybė aiški pastojusi buvo. O vienok mokslas pergalę laimėjo. Žingsnis po žingsnio, bažnyčia tapo atstumta užpakalin, ir neteko vienos pozicijos po kitai, priešgynai viršų imant. Kada ji atsipeikėjo nuo pirmųjų smarkių užsipuolimų ant Darwinizmo, su rankomis sulaužytomis ir su eilėmis sunetvarkintomis, vienintėlę viltį laimėjimui pergalės ant pralošų ji dėjo ant pastangų, kad „avys“, neišmanėliai jos begarbingą pralošą manytų esant garbinga sątaika. Mokslo reikalavimus, mat, reikia priimti; ir nežinėliams reikia įkalbėti, kad mokslas pilnai sutinkas su paišmintinginta thėologija. Biblija vis dar tebsako teisybę; bet ten esą nemanoma tas, kas sakoma, tik visai kas kitas ir labiaus mystiškas. Į šitą kreivą sątarvę įsiveržė Haeckelis su neatstovimu smarkumu; ir jo „Visatos Mįsliai“ ant visados pertraukė sątarmę, kuri niekad os nagalėjo buti tikraja sątaika. Evangelija moksliškojo Monizmo, energiškai jo platinama ir per jo pastangas priimta geriausiųjų šios dienos galvinių kaipo talpni svieto philozophija, thėologijai žmogė mirtiną smugį, nuo kurio ji niekad os nebatsipeikės. Musų skola Ernestui Haeckeliui už pastatymų Racionalizmo ant sveikos mokslo papėdės, nuo kurios niekad os nebus galima jis nustumti, yra didesnė negu tai apsakyti galima.

Dar mes turime tarti ačiu tam izymiam geradariui žmonių veislės už nenuoalsią vadovystą. Kur tik mušis yra smarkiausias, ten jo vėluva plevėsuoja; ir kovoje nėra jokio atleidimo. Bene 6 metai atgal, priede prie angliškojo vertimo Boelšės brangintino veikalo apie Haeckelį, Juozapas McCabe, paprastai labai rupesingas tame, ką sako, pasikėsino užtėmyti, kad „dabartinė Haeckelio sveikata neleidžia tikėtis, bau jis beprisidės savo triusu“. Pasirodo, esą per skubota pranašauti apie žmogų, koku yra Haeckelis. Ir jis pats taip padarė, galima sakyti be įžeidimo, su juokinga išėiga. „Aš esmi vaikas 19-tojo šimtmečio“, jis išsitarė, „ir tojo pabaiga mano gyvenimo triusas praktiška užsibaigia“. Tuomet jis turėjo 66 metus amžiaus; ir kada McCabe panėšiai raše, dar aštuoni metai buvo praslinkę. Vienok karšinėius toli gražu darbų savo neuzbaigė ir dar nuolatos tebeveikia. Veikalas po veikalo, vienas brangintinesnis už kitą, teka iš po jo plunksnos, ir paduoda rezultatus ilgų tyrinėjimų. Jis prižiurėjo įsteigimą dabar įsigalėjusio ir nuolatos plintančio Monistų judėjimo ir buvo prieregiiu brėkštos — kaip

tai prof. Ostwald'as lemtai praminė — Monistų šimtmečio. Jis atrėmė užsipuolimus jezuitizmo nešvankiausias, ir smogė smugį, kurs parbloškia jo neišpasakomus šmeižėjus. Jis yra vadovu judėjimo, kur žmonės tiesiok atsitraukia nuo valstybinės bažnyčios Vokietijoje, ir tas judėjimas taip išivyravo, kad nuoganda perima anti-socialius sluogsnius militariškus, teismiškus ir kuningiškus.

Ir taip mes sveikiname jį valandoje 80-metinės gimtųjų dienos sukaktuvių, silpnai išreikšdami šiokią-tokią padėką už iškilmingą tarnystą iki šiame laik atliktą, ir pasitikėdami, kad jo uginga energija, dorai pasišventusi širdis ir kiltos smagens nenurims ir nesutings bėgyje metų, kurie dar jam likti yra. O, kad jis dar pagyventų ir pasidžiaugtų vaisiais daugmetinio savo triuso labai žmonijos!

Bibliografija bei Kritika

BERODS nuo "svečių-nebuvėlių" Amerikon pasirodymo ir pačių amerikiečių gyvenimas pradėjo smarkiau ir kulturingiau plasnoti. Jau neskaitant tulų mažmožių, tulų draugijose permainymų ir laikraščiuose reformų, — da reikia neužmiršti ir apie tikrai kulturinius laikraščius bei magazinus, kuriuos jau, ačiu dievams, turime.

Seniau mūsų laikraščių leidėjai bei šioki-toki liaudies švietėjai daugiau rupinos "Sapnininkų", "Saliamento nosių" bei "Girtuoklių gadžinkų" leidimų, negu gerų knygų parupinimu. Anaipol, tai ne suviskuo čia galima sutikti. Juk buvo tada ir dabar tebegyvena tie, kurie paruošė ir išleido daug naudingų raštų. Vienok, aplamai imant, mūsų, amerikiečių gyvenimas ir kulturiškas judėjimas nebuvo toks jau skaidrus ir žymus, kokį mes dabar matome. Juk "Laisvoji Mintis" per kelis metus buvo tai vienatinis inteligentams ir aplamai augščiau pakilusiai žmonių luomai pašvestas mėnesinis žurnalas. Nudien turime jau net kelis mėnesinius magazinus, kurie aprėpia ar tai inteligentijos dalį, ar tai tulą mokslo bei meno šaką. Smagu tai minėti ir da smagiau apie tai kalbėti. Vot galop išdygo jau senai garsinama ir laukiama "Jaunoji Lietuva". Nusprendžiau pratarti žodį antrą apie ją.

Pats antgalvis išrodytų lyg tai skolintas iš Maironies. Tečiau tai galima ir kitaip išaiškinti. Antrą vertus antgalvis nėra jau taip svarbus. Apie jį nieko ir nesakau. Geriau nors trumpai perbėgsiu įtalpą.

Redakcija išsireiškė savo straipsnyje, jog jie ateina "su nauju, didžiu obalsiu mūsų tautoj, — ir tas obalsis: žmoniškumas!" (mano pabraukta). Kad mums stoka žmoniškumo, išsilavinimo, kulturingumo, — to niekas negali užginčyti. Bet ar "Jaunajai Lietuvai" pasiseks tą jį žmoniškumą gairinti ir gyveniman vykdyti, — tai

jau antra paklausa, kuri nesiduoda lengvai išrišti. Ateitis geriausia to liudytoja ir ji mums geriausiai tai nušvies.

"Redakcijos straipsniuose" da minėtinas "Išėivijos slogutis". Nors šiaip vaizdžiai parašytas, vienok nestokuoja ir perdrasių bei, mano supratimu, neetiškų išsireiškimų. Juk tuli žodžiai tiesiog peržengia aplamai priimtą publicistikos etiką. O gal norima Shakespeare'o laikus sugražinti? Ne, berods tas bandymns šiame amžiuje nenusiseks.

Minėtini p. Juozo Laukio straipsniai: "Pasižvelgus atgal" ir "Mūsų kultūros reikalais".

Pirmame perbėgama Amerikos Lietuvių gyvenimas ir tulų veikėjų, o ypač Dr. J. Šliupo, pasišventimas Lietuvius kulturinti ir jo nuveikti darbai. Viskas berods vaizdžiai parašyta, tik nesuprantu, kam autorius tvirtina, buk Šliupas, išgriovęs prietarus, o "nieko konkreto nedavė". Juk jis prietarų vieton mokino ir tebemokina Lietuvius žmoniškumo; niektikystės vieton pasiulė ir tebesiulo jiems tikrąjį mokslą ir sau užsitikėjimą. Jei Lietuviai nesuprato Šliupo pamokų, nesisitengė pilnybėj suprasti jo išreikštas mintis ir dabar jaučiasi be papėdės stovį, ar užtai galima Dr. J. Šliupą kaltinti? Bent aš abejoju. Juk naujos mintis ir kulturingų žmonių nėra skubiai priimamos, tai ką jau bekalbėti apie Lietuvius?

Antrame straipsnyje kalbama apie priaugančios kartos švietimą, apie liaudies kulturingumą ir, aplamai, apie mokyklas bei mokytojus. Čia pakeltam balsui jau tik reik pritarti. Jei Amerikos Lietuvių inteligentija nepaims švietimo vadžių savo rankosua, ir kas išeis iš priaugančios kartos, kurią kulturina visokios, kartais analfabetės, "seselės" bei apsnudę zakristijonai? Kuningai nemiega. Jie išsisteigė vienuolyną, kur prirengia, geriau sakysiu, prietarais apšarvuoja bemoksles mergaites ir siunčia jas Lietuvius vaikus mokyti. Tokios "mokytojos" nieko ypatingo nesuteikė kitoms Europos tautoms, ar gi galime iš jų tikėtis atsakančio priaugančios gentkartės išauklėjimo? Ne, ir da kartą ne, nes praėjusieji amžiai mums tai geriausiai patvirtina. Neatbutinai reikia Amerikos Lietuvių inteligentijai sueiti artimesnėn pažintin, sudaryti vienybės ryšius ir galop pasirupinti liaudies kulturingumu, o ypač priaugančios kartos atsakančiu švietimu. Aplamai p. Juozo Laukio pakeltam balsui negalima priešintis.

Jau pirmame numeryje susiduriame su Marijonos Jurgelionienės, J. Baniulio, Kl. Jurgelionies, Karolio Vairo straipsniais. Aplamai pasakius, yra turiningas ir švarus žurnalas. Tokis Amerikos Lietuviams jau senai reikalingas.

"Jaunoji Lietuva" išėina iš Chicagos, Ill., 4611 S. Paulina St. Prenumerata metams \$3.00; atskiras numeris, dvidešimt penki centai.

Alfa.

BRIEUX.

Sunaikintosios Gerybės.

(“LES AVARIE’S”. PAGAL JOHN POLLACK’O
“DAMAGED GOODS” “LAISVAJAI MINČIAI”
vertė *Karolis Vairas.*)

II AKTAS.

(Tąsa).

PONIA DUPONT. Oh, kokia begarbė!

DAKTARAS. Matote, koks tai galėtų jums buti didelis skandalas. (Jurgis nuleidžia galvą) Absoliutiška katastrofa.

JURGIS. Ypatingai notarui, kaip aš. (Eina paimiti kitą tomą).

PONIA DUPONT. Mes užbėgsim jai už akių, kad ji negalės kreipties teisman. Mes duosime jai, kiek tik ji pareikalaus.

DAKTARAS. Tokiu budu tamstos pasivesite begaliniam išnaudojimui ir gąsdinimui. Aš pažįstu vieną šeimyną, kuri moka ir moka didelius pinigus jau dvylikti metai.

JURGIS. Mes galime gauti iš jos raštą...

DAKTARAS. Kad ji gavo visą, ko reikalavo?

JURGIS. Taigi. Štai tas tomas.

PONIA DUPONT. Ji labai džiaugtusi, jei galėtų sugrįžti pas savuosius su kruva pinigų, už kuriuos nusipirktų sau namus ir šmotą žemės. Jos luomo moterei tai būtų dideis turtas.

(Įeina auklė).

AUKLE. Kudikis jau pabudo, pone.

DAKTARAS. Tuoj ateisiu pažiūrėtų. (Į poniją Dupont). Paskui užbaigsime klausimą, apie kurį dabar kelbėjome.

PONIA DUPONT. Gerai. Ar jums reikalinga auklė?

DAKTARAS. Ne, ačiu.

(Daktaras išeina).

PONIA DUPONT. Aukle, palauk valandėlę. Aš noriu pasikalbėti su tamsta. (Pusbalsiai į sunų) Jau žinau, kaip visa tai sutvarkius. Jei mes persergėsime ją, ir ji sutiks pasifikti, tai daktaras nebeturės ką sakyti; ar ne?

JURGIS. Aš manau.

PONIA DUPONT. Aš pažadėsiu jai du tukstaičių frankų, kuriuos atmokėsime, jai išeinant, jei ji sutiks buti ir toliaus žindyve.

JURGIS. Ar tiek užteks, manai?

PONIA DUPONT. Bandysiu, nepaisydama, kiek reiks. Jei ji nesutiks, siuylsiu daugiau.

JURGIS. Gerai.

PONIA DUPONT. (atsigrįždama į auklę) Aukle, ar

tamsta žinai, kad kudikis trupučiuką serga?

AUKLE. O, ne, ponია!

PONIA DUPONT. Ištikrųj, ji serga.

AUKLE. Aš daboju ją taip gerai, kaip tik mokėjau. Aš žinau tai, ponია.

PONIA DUPONT. Aš nieko tau ir neužmetu. Bet ji serga: taip daktarai sako.

AUKLE. Tai graži pasaka. Daktarai visada ką nors suranda, nesa kitaip jie pasirodytų neišmanančiais savo reikalo!

PONIA DUPONT. Bet mūsų daktaras yra didis ir geras daktaras; ir tamsta pati matei, kad kudikis turi mažus spuogučius.

AUKLE. O, ponია, tai niekis. Tai tik jos kraujo karštis. Nesirupinkit sulig to, aš sakau jums, kad tai tik nuo jos kraujo. Tai ne mano kaltė. Aš visados viską jai darydavau, kas tik reikia ir laikiau ją kuošvariausiai.

PONIA DUPONT. Kas-gi tamstą kaltina?

AUKLE. Tad ko tamstos manyje ir jieškote? Ah, su ja nieko blogo neatsitiko. Maža uogelė, ji yra ištikrųj miesto kudikis, tik truputį persilpna; bet ji yra sveika, aš užtikrinu.

PONIA DUPONT. Aš sakau tamstai, kad ji serga: ji turi užšaldytą galvutę ir ji turi skaudamą gerklę.

AUKLE. Tai yra delto, kad daktaras krapštė jos burnukę su šaukštuku, ir tai dar ne tuo galu, kuriuo reikė. Sakote ją užšaldžius galvutę, bet gi aš nežinau, kaip tai būtų galėję atsitikti, ištikrųj nežinau; visada laikiau ją apsuptą, ji yra trigubai apsiaučiamą. Bene buvo tai tuokart, kuomet jūs atidarėt visus langus namuose?

PONIA DUPONT. Bet aš sakau, kad mes visiškai tamstos nekaltiname.

AUKLE. O, taip, aš jau suprantu. Na, gerai. Aš tiktai šiaip sau biedina kaimo mergelė.

PONIA DUPONT. Ką tu sau manai?

AUKLE. Oh, nieko. Tegul sau, gerai, tegul...

PONIA DUPONT. Bet kiek aš sykių jau atkartojau, kad mes tamstos visiškai nekaltiname!

AUKLE (laikydama savo). Aš visai nesitikėjau tokių nesmagumų, kuomet čia atėjau. (Pradedą verkšlenti).

PONIA DUPONT. Mes nieko tamstai neužmetame. Mes tik norime persergėti, kad gali užsikrėsti mergaitės liga...

AUKLE. Jei aš užšaldysiu — tai man ne pirmiena... nesiskųsiu šnypščiodama...

PONIA DUPONT. Gal buti, gausi ir jos spuogučius...

AUKLE (verkšlendama). O, ponია, mes, kaimo žmonės, neturime taip išlepintos odos, kaip kad turi Paryžiaus ponios. Kada tau prisieina per kiauņas dienas dirbti laukuose, ar lyja ar sniegti, tad nereikalau ji sau ant veido dėties plasterio ar kokio ten kremo, aš

pasakysiu... Tai ne ižeidimas, bet jei tamsta nori rasti koki išsiteisinimą, tai bile ko užtenka...

PONIA DUPONT. Ką-gi tamsta manai? Kokį išsiteisinimą?

AUKLE. O, taip, aš suprantu.

PONIA DUPONT. Ką toki supranti?

AUKLE. Aš esu tiktai biedina kaimo mergelė ir daugiau nieko...

PONIA DUPONT. Visiškai nesuprantu, ką tamsta nori pasakyti.

AUKLE. Užtat aš gerai žinau, ką aš noriu pasakyti.

PONIA DUPONT. Taigi pasakyk, meldžiamoji!

AUKLE. Kas iš to?

PONIA DUPONT. Meldžiu, pasakyk man. Aš to reikalauju!

AUKLE. Na, gerai, gerai...

PONIA DUPONT. Klausau.

AUKLE. Gerai, jau sakau. Aš esmi niekas kitas, kaip tiktai biedina mergelė, bet aš nesmi visiškai jau kvaila. Aš žinau, ko tamstos iš manęs norite. Mat, ponui nepatiko, kad ponia anądien žadėjo kaip tik atvažiuosime į Paryžių, mokėti man po trisdešimts frankų į mėnesį daugiau, negu ikšiol mokėjot. (Atsikreipdama į Jurgi) Na, ir ko-gi tamsta dar tikiesi? Ar aš neprivalau užlaikyti savo mažutėlį sunelį? Ar jo tėvas neprivalo valgyti ir gerti? Mes esame tiktai biedini kaimiečiai ir daugiau nieko...

JURGIS. Tamsta klysti, aukle. Čia visiškai ne apie tai einasi. Mano motina turėjo tiesą tamstai tokį pažadėjimą duoti, ir aš tik manau, kad ji permaža tamstai pažadėjo. Dabar — gi kada jau kudikis kiek paaugėjo, mes norime parodyti tamstai savo dėkingumą, tai yra to, kaip ten...

PONIA DUPONT. Mes padarysime tamstai prezentą, supranti, viršiaus tamstos algos. Mes duosime tamstai penkis šimtus frankų, o gal ir visą tukstantį. Tai bus, žinoma, tuokart, jei kudikis bus visai sveikas.

AUKLE. (labai nustebusi) Tamstos duosite man penkis šimtus frankų... man duosite?... (Stengdamasi suprasti) Bet tamstos nemanote duoti. Juk pas mus nebuvo tokios sutarties.

PONIA DUPONT. Ne, sutarties nebuvo.

AUKLE. (Pati į save) Kam apie tai ir kalbėti?

PONIA DUPONT. Mes sakome tai delto, kad kudikis reikalauja daugiau atidžios. Tamsta turėsi su ja truputį daugiau rupesnio. Turėsi davinėti jai vaistus. O tas gal bus kiek ir sunkenybe...

AUKLE. O, dabar aš jau suprantu. Reiškia, tamstos norite buti užsitikrinę, kad aš ją prižiūrėsiu. Tamstos pasakėte sau: "auklė privalo buti užinteresuota sulig kudikio sveikatos", ar ne?

PONIA DUPONT. Tad jau supratai?

AUKLE. Taip, taip, supratau, poniute!

PONIA DUPONT. Labai gerai. Reiškia, tamsta pasikui nesiskūsi, kad mes blogai ar neteisingai su tamsta pasielgėme. Mes persergėjome tamstą, kad kudikis serga ir kad tamsta pati gali užsikrėsti jos liga. Kad atlyginus už tai ir už rupesni, koki turėsi su mergaite, mes duosime tamstai penkis šimtus frankų, kuomet pasibaigs tamstos tarnystės laikas. Ar tamsta supratai?

AUKLE. Bet tamsta, rodos, sakei, kad duosit man tukstantį frankų?

PONIA DUPONT. Gerai, tegul bunie ir tukstantis frankų.

JURGIS (prisiartina prie motinos ir pasiveda ją į šalį). Butų puiku, jei mes gautume jos parašą sulig tos sutarties.

PONIA DUPONT (į auklę). O kad nebutų kokių nors nesusipratimų kaslink tos piningų sumos — matai pati, kad aš jau buvau užmiršusi, jog žadėjau tukstantį frankų — mes parašysime tai ant popieros, ant kurios tamsta pasirašysi iš savo pusės, o mes — iš savo.

AUKLE. Labai gerai, ponია; aš suprantu.

(Sugrįžta daktaras).

PONIA DUPONT. Štai ir daktaras. Gali sau eiti, aukle; viskas bus gerai.

AUKLE. Taip ponია. (Pati į save). Kas-gi tokio atsitiko? Tukstantį frankų? Kas pasidarė su kudikiu? Ar gi jis turi tokią blogą ligą? (Eina pokairei, tarp lango ir stalo, ir išeina iš kambario).

PONIA DUPONT. Man miela yra pasakyti jums, daktare, kad galite be skrupulo pasišvesti kudikio ir auklės prižiūrėjimui. Tamstai esant aname kambaryje, mes supažindinome auklę su visu dalykų stoviu ir sutarėme, kad ji pasiliks prie kudikio, o už tai mes jai turėsime užmokėti tam tikrą sumą piningų.

DAKTARAS. Liga, kuria auklė be abejonės užsikrės, bežindydamą kudikį, aš manau, yra per svarbus dalykas, kad ji galima būtų užbaigti derybomis ir atlyginimu, nepaisant, kaip didelė būtų apmokamų piningų suma. Ji gali buti visiškai sveikatoje sunaikinta, o gal ir numirti nuo to.

PONIA DUPONT. Bet-gi ji sutiko!

DAKTARAS. Ji netik gali likties nebetinkama į aukles, nes gali užkrėsti tąja liga kitų žmonių vaikus. Tos ligos pasekmės sulig jos pačios gali buti nebeatitaisytinios; tuo pačiu laiku, aš pakartojau, nepaisant viso to, ką mes darysime, tos pasekmės gali ją užmušti.

PONIA DUPONT. Bet aš sakau tamstai, kad ji sutiko pasilikti! Ji turi tiesą daryti taip, kaip jai patinka.

DAKTARAS. Aš bent nemanau, kad ji turi tiesą parduoti savo sveikatą ir aš esmi tikras, kad ji neturi tiesos parduoti savo vyro ir savo vaikų sveikatą. Jei ji užsikrės liga, ji be abejonės perduos ją ir savo šeimy-

nai; ir, kas toliaus seka, gyvastis ir sveikata kitų kūdikių, kokius ji vėliau gali turėti, bus didžiausiam pavojuje. Tamstos turite suprasti, kad ji negali daryti tokias derybas sulig savo ir savųjų sveikatos ir gyvasties. Jei toji nelaimė dar nėra galutinai ją ištikusi, tai reikia iš visų pastangų jos išvengti.

POŪIA DUPONT. Tamsta sakai: "jei toji nelaimė nėra dar galutinai ją ištikusi" — ar tamsta nesi visai dar persitikrinęs?

DAKTARAS. Dar ne. Reikia maždaug penkių ar šešių savaičių laiko nuo užsikrėtimo, iki liga pasirodo.

POŪIA DUPONT. Tamsta vien tiktai apie auklę ir manai. Delko tamsta nepamąstai apie mūsų biediną kūdikėlį? Ką mes turime daryti? Ar gi mes galime duoti jai numirti?

JURGIS. Negalime! Negalime!...

DAKTARAS. Bet taip pat jūs negalite pastatyti pavojun tos moteriškės gyvenimą.

POŪIA DUPONT. Tamsta nestoji mūsų interesų apgynime!

DAKTARAS. Aš stoju apgynime interesų tų, kurie yra silpniesni.

POŪIA DUPONT. Jei mes butume pasikvietę savą daktarą, jis, be abejonės, būtų laikęs mūsų pusę.

DAKTARAS. Aš labai abejoju. (Pasikelia) Bet dar yra laiko pasikviesti jį, jei tamstos to norite.

JURGIS. Motina! Daktare, meldžiu neišeikite.

POŪIA DUPONT. (paremia sunaus meldimą) O, neapleiskite mūsų! Tamsta mane išteisintum, jei tik žinotum, kiek tas kūdikėlis man reiškia! Man rodos, kad aš ir nuo mirties pabėgau, laukdama jos! Pasigailėk mūsų! Mūsų biedina mergelė! — Ar gi ne ji yra silpniausia, ištikrųjų? Pasigailėk tamsta jos! Pamatęs jos išdžiuvusį sopulingą kunelį, — ar gi neatjauti pasigailėjimo? O, aš maldauju tamstos!

JURGIS. Daktare, mes maldaujame tamstos!

DAKTARAS. Man gaila jos, ir aš darysiu visa, kas tik yra mano galėje, kad ją išgelbėjus. Bet tamstos neprivalote reikalauti iš manęs, kad pavelyčiau pašvesti dėlei ligoto kūdikio jaunos ir tvirtos moteriškės sveikata ir gyvastį. Aš negaliu prisidėti prie tokio darbo, per kurį liks pastatyta pavojun gyvastis visos jos šeimos, o tai turėtų atsitikti, jai čia pasilikus.

POŪIA DUPONT. (kietu balsu) Ar gi dar maža yra šitame pasaulyje tų kaimiečių?!

DAKTARAS. Atsiprašau, ką pasakėt?

POŪIA DUPONT. (tuo pačiu balsu) Aš pasakiau, kad, jei ji nebeturės daugiau vaikų, tai tuo niekam neužkenks: keliais sutvėrimais bus mažiau nelaimingųjų pasaulyje!

DAKTARAS. Nematau naudingų diskusuoti šitą klausimą.

POŪIA DUPONT (karštai). Aš neklausysiu tamstos patarimo! Aš neklausysiu tamstą kalbant!

DAKTARAS. Čia jau yra vienas, kurs dabar gali si, kad manęs nepaklausė.

JURGIS. O, mano Dieve, taip!

POŪIA DUPONT (vis labiau ir labiau įsikarščiuodama). Aš nepaisau! Aš nepaisau, jei už tai bučiau nubausta šitame ar kitame pasaulyje! Jei tai yra prasižengimas, jei tai yra nuodėmė, aš priimu ant savęs visą atsakomybę, nežiurint, kaip ji gali būti sunki! Taip, taip! Jei to reikia, aš paaukoju savo dušią, kad išgelbėjus to mūsų silpno kūdikėlio gyvastį! Aš žinau, kad prasižengėliams yra pragaras, — tai yra giliausias mano įsitikinimas. Taigi tegul Dievas buna mano teisėju — jei aš esmi prakeikta, tai man pačiai bloga!

DAKTARAS. Aš nepaveliju tamstai imti ant savęs tokią atsakomybę. Kad tamsta galėtum taip padaryti, yra reikalingas mano sutikimas, o aš negaliu sutikti.

POŪIA DUPONT. Ką tamsta manai?

DAKTARAS. Aš pats kalbėsiu su aukle ir išaiškinsiu jai visa tai, ko jūs, kaip aš manau, neišaiškinot.

POŪIA DUPONT. Ką? tamsta, daktaras, apskelbsi šeimos paslaptį, kuri tamstai yra pavesta? Tokios rūšies paslaptį?!

DAKTARAS. Prie tokio paslapties išdavimo, jei tamsta tai taip vadini, mane priverčia įstatymai.

POŪIA DUPONT. Įstatymai! Aš-gi maniau, kad tamsta privalai užlaikyti paslaptį!

DAKTARAS. (Atskleisdamas teismų raportų puslapį) Ne šitokiame atsitikime. Štai yra teismo nuosprendis, kurį apskelbė Dijon'o teismas: aš manau, nebus pro šalį, jei aš jį tamstoms perskaitysiu. (Skaito) "Daktaras, kurs tyčia neapreiškia auklei pavojaus, kokį ji gali patekti, žindydama siphylu sergantį kūdikį, turi būti patrauktas atsakomybėn už nuostolius, kokius pakeltų auklė per savo neišmanymą". Matotė, kad įstatymai yra priešais jus taip pat, kaip ir jusų pačių sąžinė; pridėsiu dar, kad ir nebutų taip, tai aš vis-gi nepavelyčiau jums papildyti prasižengimą. Jei tamstos nesutinkate, kad kūdikis būtų penimas iš rankų, aš kalbėsiu pats su aukle, arba atsisakau gydyti.

POŪIA DUPONT. Tamsta drįsti mus gąsdinti! O, tamsta pažįsti tą spėką, kokią tamstai duoda mokslas! Tamsta žinai, kiek mums reikalingas yra tamstos prityrimas ir patarnavimas, ir žinai, kad, jei mus apleisi, mūsų kūdikis galės numirti! Ir jei mes sutiksime su tamsta, tai kūdikis visviena turės numirti! (Baisiu balsu) O, mano Dieve, mano Dieve, dėlko aš negaliu savęs paaukoti? O, jei mano senas kunas galėtų užimti tos jaunos moteriškės vietą, jei mano senos išdžiuvusios krūtis galėtų duoti maistą tam mūsų nelaimingam kūdikėliui ir išgelbėtų jo gyvastį! Su koku džiaugsmu aš atiduočiau save tai ligai! Su koku didžiausiu pasiryžimu aš pavesčiau save kadir baisiausioms kaučioms? O, jei tik aš galėčiau save paaukoti, padaryčiau tai be baimės ir be gailesties!

JURGIS. (puola jai į glėbį, verkdamas) Motina? Motina! Motina!

(Abu verkia).

DAKTARAS. (sujudintas, pats į save) Biedni žmonės! Nelaimingi žmonės!

PONIA DUPONT. (sėdasi, lyg nusiraminsi ar ką-tai nusprendusi) Pasakyk tamsta, ką mes turime daryti?

DAKTARAS. Laikykite čia auklę, tik tegul ji nežindo kudikio savo krutimis, kad neužsikrėstų. Mes maitinsime kudikį iš rankų, ir aš meldžiu jusų, kad nemanytumėt, jog yra didelis pavojus maitinimo budo permanoje... Aš turiu didelę viltį į labai trumpą laiką sugrąžinti kudikiui sveikatą; ir užtikrinu tamstas, kad darysiu visa, kad kuogreičiausiai viskas laimingai užsibaigtų. Sudie!

PONIA DUPONT. (nepasijudindama) Ačiu tamstai, daktare.

JURGIS (lydi iki durų ir spausdamas ranką). Ačiu jums, ačiu! (Daktaras išeina; Jurgis grįžta prie motinos, ištiesęs rankas) Motina!

PONIA DUPONT (atstumdamą jį). Palikk mane viena!

JURGIS (Pasitraukdamas). Ar dar nesava užtekstinai nelaimingi, kad reikia viens kitą neapkęsti?

PONIA DUPONT. Tai Dievas aplankė tavo kudikį už jo tėvo nuodėmes!

JURGIS. Tamsta tiki, jog nėra žmogaus taip netikusio ir neteisingo, kad panašiai galėtų pasielgti?

PONIA DUPONT. O, aš žinau, kad tu visiškai netiki.

JURGIS. Netikiu į toki Dievą.

(*Ieina auklė; ji iėjo vidun tuojaus, kaip tik išėjo daktaras ir stovėjo pas duris*).

AUKLE. Meldžiu, ponija, aš apsimąsčiau, aš verčiau tuojaus sau eisiu šalin, tik norėčiau gauti tuos penkis šimtus frankų.

PONIA DUPONT. Ką tamsta sakai? Nori mus apkeisti?

AUKLE. Taip, ponija.

JURGIS. Bet pirm dešimts minučių nenorėjai eiti.

PONIA DUPONT. Kas atsitiko?

AUKLE. Aš apsvarsčiau.

PONIA DUPONT. Apsvarstei! Ką toki apsvarstei?

AUKLE. Aš noriu grįžti pas savo kudikį ir pas vyrą.

JURGIS. Bet pirm dešimts minučių... Kas-gi tokio taip greit galėjo atsitikti?

PONIA DUPONT. Matomai, čia kas-nors tokio yra.

AUKLE. Ne, ponija.

PONIA DUPONT. Bet turi-gi buti priežastis!

AUKLE. Na, aš manau, kad man nepatiks Paryžiuje.

PONIA DUPONT. Iškur-gi žinai nepagyvenusi čia?

AUKLE. Aš verčiau važiuosiu namo.

PONIA DUPONT. Pagaliaus, pasakyk mums dėlko?

AUKLE. Aš jau pasakiau. Aš apsvarsčiau.

PONIA DUPONT. Ką tokio?

AUKLE. Apsvarsčiau ir gana.

PONIA DUPONT. O, nesakyk vis vieną ir tą-patį! "Apsvarsčiau, apsvarsčiau!" Ką-gi tokio apsvarstei?

AUKLE. Visa.

PONIA DUPONT. Ar-gi negali pasakyti mums, ką toki apsvarstei?

AUKLE. Aš sakau jums, viską.

PONIA DUPONT. Idiotė!

JURGIS (prieidamas arčiau). Palaukk, aš su ja pats pakalbėsiu.

AUKLE. Aš žinau, mes šiaip sau prasti kaimo žmonės.

JURGIS. Klausyk, aukle. Tikką tamsta buvai netik užganėdinta iš savo algos, bet nenorėjai, kad mes tamstą atstatytumėm. Pakėlėme tamstai algos, prižadėjome duoti daug piningų, kuomet pasibaigs tamstos tarnystės laikas — ir dabar tamsta užsimanei tuojaus mus apkeisti! Taigi tamsta turi priežastis. Ar gal kas-nors yra ką tamstai blogo padaręs?

AUKLE. Ne, pone.

JURGIS. Tad kame dalykas?

AUKLE. Aš apsvarsčiau.

JURGIS (netekdamas kantrybės). Nebekartok to kvailo žodžio! Ką gi manai? (Mandagiai). Klausyk, pasakyk man, delko nori nuo mus išeiti? (Tyla) A?

AUKLE. Aš jau pasakiau.

JURGIS. Visviena, ką bekalbėtum į medgalį!

PONIA DUPONT (prisiartindama). Bet tamsta neturi tiesos mus apkeisti!

AUKLE. Turiu tiesą. Aš noriu sau eiti ir gana.

PONIA DUPONT. Aš neleisiu!

JURGIS. O, tegul ji sau eina; juk mes negalime užlaikyti ją per prievartą. (Į auklę). Jei nori eiti, gali eiti. Bet aš tau pasakysiu, kad tu esi kvaila kaip karvė!

AUKLE. Aš nepaisau.

JURGIS. Aš nemokėsiu tau už tą mėnesį, kurį dabar pradėjai, ir pati galėsi užsimokėti už geležinkelio bilietą.

AUKLE. Tai mes dar pamatysime!

JURGIS. Taip, pati pamatysi. Tuojaus tai pamatysi. Eik sau laukan! Aš tavęs nenoriu daugiau! Na, eik sau!

PONIA DUPONT. Nesikarščiuok, Jurgi! (Į auklę) Klausyk, auklė, juk tamsta nemanai rimtai apie tai, ką čia kalbėjai.

AUKLE. Aš verčiau keliausiu namo tuojaus, tik noriu gauti savo penkis šimtus frankų.

JURGIS. Ką-gi tai reiškia?

PONIA DUPONT. Apie ką čia dabar kalbi?

JURGIS. Penkis šimtus frankų?

PONIA DUPONT. Kokius penkis šimtus frankų?

AUKLE. O tuos penkis šimtus frankų, kuriuos tamsta man prižadėjai!

JURGIS. Mes nieko panašaus tamstai nežadėjome!

AUKLE. Taip, žadėjote.

PONIA DUPONT. Taip; kada pabaigsi auklėti mergaitę ir jei mes busime iš tavęs užganėdinti.

AUKLE. Ne; jūs sakėt, kad duosit piningus, kuomet aš važiuosiu iš jūsų. Dabar aš išvažiuoju ir noriu gauti savo penkis šimtus frankų.

PONIA DUPONT. Meldžiu, nekalbėk su manim tokiu balsu, ar supranti?

AUKLE. Atiduokite man mano piningus, ir aš daugiau nė žodžio nesakysiu.

JURGIS. O, tai taip? Labai gerai. Aš tamstą atleidžiu. O dabar meldžiu eiti laukan!

PONIA DUPONT. Taip ir aš manau.

JURGIS. Laukan!

AUKLE. Duokite man mano penkis šimtus frankų.

JURGIS. (su piktumu stumdamas ją pas duris) Nešk savo bjaurų snukį laukan! Ar girdi?

AUKLE. Ale, ale! Kalbėkite su manim truputį mandagiau! Ar nemokate?

JURGIS. Ar išeisi pati, ar aš turėsiu pašaukti policiją?

AUKLE. Policiją! O kam, kam, a?

JURGIS. Kad išmestų tave laukan...

AUKLE. Na, o kas aš esu? Aš esmi tiktai vargšė kaimo moterėlė. Gal aš truputį kvaila, bet...

PONIA DUPONT. Kvaila! Aš manau, kad tu esi kvaila. Tu neturi daugiau smagenų už mulą.

AUKLE. Gal aš ir kvaila, bet aš nesmi...

PONIA DUPONT. Tavo širdis yra kieta, kaip iš akmenis. Tu esi nelaba moteriškė.

JURGIS. Tu nesį geresnė ir vagį.

AUKLE. O, ar aš vagilka?! Aš norėčiau žinoti delko?

JURGIS. Tu norėjai išgauti piningus, kurie tau nepriklauso.

PONIA DUPONT. Tu apleidi mūsų kudikį. Tu esi nelaba moteriškė.

JURGIS. Ar tu nori, kad aš tave išmesčiau laukan? (Paima ją už peties).

AUKLE. Ar tai taip? Tai norite, kad aš pasakyčiau, delko aš iš jūsų išeinu?

JURGIS. Eik laukan, laukan!

PONIA DUPONT. Na, delko nori išeiti?

(Per užpakalines duris įeina Henrieta. Sumišime niekas jos nepastebi).

AUKLE. Labai gerai. Aš išeinu delto, kad aš nenoriu užsikrėsti jūsų gyvuliška liga.

(Toliaus bus).

M. M. Mangasarian.

Vertė J. Laukis.

Iš Raganos – Šventoji.

(Tąsa.)

Katalikai mėgsta didžiulis tuomi, kad jų bažnyčia niekuomet nebuvo pasidalinus, arba atskilus, ir kad ji yra buvus viena ir nedalinama "visuomet ir visur". Kai šitą tvirtinimą sutaukius su besiteisiniu, kad didelė Katalikų Bažnyčios dalis penkioliktame šimtmečiuje atvirai ignoravo popiežiaus autoritatę ir darė kaip jiems patiko be užsitraukimo nemalonės hierarkijos už savo neklausybę? Toliaus jei tik dalis bažnyčios persekiojo jauną moterį, ką veikė likusioji Bažnyčios dalis jos išgelbėjimui? Norėtume girdėti vardus kuningų, kurie ją užtarė. Man nėra jokio smagumo darodinėti, kad katalikų Bažnyčia yra atsakanti už šitą ir daugelį kitų deginimų ant laužo, bet man smagu, kad aš galiu parodyti, jog kiekviena įstaiga, vadinanti save neklaidinga, apgynimui to vardo turi persekioti. Ir kodėl man smagu parodyti šitą neišvengiamu? Tas gali atidaryti akis tikinčiam pasauliui į viršgamtybės pavojų. Jei krikščionis nedegina jau žmonių, kaip jie degindavo juos kadaise, tai ne dėlto, kad jų biblija atsimainė, tik dėlto, kad jie jau netiki joms taip kaip jie tikėdavo. Smagu pranešti, kad viršgamtybė nyksta, nes tas reiškią pažangą mokslo ir proto.

Dar vienas dalykas liekasi paliesti: Kaip visa Europa išgirdo apie likimą ištikusį 19 metų mergelę, sakysime, per klastas kelių nedorų katalikų kuningų, tai ką Roma padarė tiems kuningams, kurie sunešlovino savo "šventą" profesiją ir atgabeno amžiną gėdą civilizacijai? Ar-gi tai ne vietoj paklausimas? Joannos teismas tęsėsi keturis mėnesius. Netik Prancuzija ir Anglija, bet visa krikščionija indomavo pasibaigimu. Per visą tą laiką netik nei žodžio protesto nebuvo iš Romos, bet, kas indomiau, tuojaus po Joannos bylai ir jos sudegimui popiežius apdovanojo jos kaltintojus ir persekiotojus augštesnėmis vietomis. Aš vėl skubinu paaiškinti, kad man nerupi skaudinti katalikus; maņo noru yra ištikti *dogmą*, kuri širdis paverčia akmeniu, o protą padaro monininko įrankiu. Joanna buvo paaukota, ar tikriau pasakius, drauge su Joanna buvo įmesta ugnin garbė Prancuzijos, Europos, civilizacijos, žmoniškumo, kad išgelbėjus kas? Dogma!

Netik Bažnyčia nenubaudė nei vieno keturių dešimtų bažnytinių, kurie Joanną teisė, neminint šimtų kitų, kurie tiems patalkino ją supaikint, bet dar dovanos suteikta svarbiausiems veikėjams šitoj baisioj dramoj. Vienas bažnytinių Roussel, žymus asmuo nagrinėjime gavo archyviskupo vietą mieste Rouene — tame pačiame mieste, kur buvo sudeginta mergina nei dvidešimties metų nesulaukus, bet pasitarnavusi mušlaukyj ir laimėjusi pergalę savo vėluvai. Pasquier, pa-

prastas kuningas savo teisminių priedermių atlikimo laiku buvo pakeltas į vyskupus po Joannos sudegini-
mui. Kiti du, Gilles ir Le Fevre taipgi buvo pakelti
į augštesnius bažnyčios urėdus. Tamas Courcelles, vie-
nas nemielaširdingiausių Joannos teisėjų — kurs reika-
lavo atiduoti kalinę kuno kančioms prisivertimui jos
prisipažinti, jog ji ragana — šitas kuningas su nepavy-
dėtina garbe taipgi buvo pakeltas į pelningą vietą prie
garsios NOTRE DAME bažnyčios Paryžiuje. Galiaus
žmogus, kuris bylą vedė, kuris pirmininkavo posėdžiuo-
se, ir kuriam Joanna pasakė:— “Tu esi mano nelai-
mių priešasčia“, — Beauvaiso vyskupas, žmogus, ku-
rį visi katalikai šiandien teisingai pasmerkia — net jis
buvo apdovanotas “šventojo Tėvo“; jam duota vysku-
po sostas Lissieux'e. Taigi, ar tas atrodo, kad nusi-
dėjimas sulig Joannos buvo darbu atmestas katalikų
Bažnyčioje? Sakau, tai buvo kalta tam dogma, apreiš-
kimas, neklaidingumas, viršgamtybė, o ne tas ar kitas
kuningas.

Šitų argumentų atrėmimui katalikų teisininkai at-
kreipia dėmesį į tai, kad Bažnyčia “baisi krauju“, ir
kad ji niekuomet nei vieno nepadėjusi mirtin dėl ko-
kios nebuk priežasties. Šitas tiesa tik juokadarių
prasmėje. Tai vis tiek ką galvai saktis rankoms: “Aš
niekuomet nei mažiausio smurto nepapildžiau nei prieš
viena“. Žinoma, rankos padaro darbus, bet kieno jos?
Rankos tik klauso galvos ir galvos kaltinimas rankų
už išpildymą jos paliepiam, įvykinimą jos minčių ir no-
rų negali nei prajuokinti; juo mažiau įtikinti. Nusidė-
jėliui gyvastį atima tejsėjas, teismas, o ne budelis.
Katalikų Bažnyčia reikalauja eretikų mirties. Ar tas
galima užginti? Paskaitykime Tamą Akvinieti, ger-
biamiausią katalikų šventąjį ir teologą; pasiskaityki-
me Bažnyčios visuotinių santarybų nutarimus ir šv.
Petro pasekėjų enciklikas, o rasime juose begales davi-
dų šitų žodžių patvirtinimui. Eretikus smerkti mir-
timi liepia Biblija. Jokia Bažnyčia Biblija paremta
negali būti apykantinga. Kaip mahometonybės, taip
krikščionybės teorija yra tokia, kad karaliaus nešioja
mas kardas yra pašvęstas ir paduotas jam į rankas ere-
tikų slopinimui. Taigi pasaulinės vyriausybės pasta-
tydamos Joanną de Arc liepsnose, išpildė paliepiamus
keturių dešimtų bažnytinių teisėjų, pasmerkusių ją
mirtin. Jei šitie teisėjai būtų atradę ją nekalta, val-
stybė nebutų galėjusi jai gyvasties atimti; bažnytinio
teismo noru buvo, kad ji numirtų, ir pasaulinė vyriau-
sybė jos norą išpildė.

Bet ar Joanna buvo eretikė? Iš paskutinios steng-
tasi parodyti, kad ji nebuvo. Šitas dalykas yra labai
svarbus. Bažnyčia save gindama turėjo duoti argumen-
tus, parodyti, kad Joanna de Arc buvo teisiatikiu,
klausiu ir atsidavusiu bažnyčios vaiku. Jei ji nebuvo
teisiatike, tai Bažnyčia Joannos de Arc asmenyje pa-
šventė atskaluonę. Vienu klausimų jos paklaustų na-

grinėjimo laiku buvo šits: ar ji nenorėtų perduoti savo
“regėjimų“ klausimą bažnyčiai; vadinas ar ji sulig sa-
vės ir savo pasiuntinybės nesutiktų su bažnytinių
teismo suradimais? Į šitą ji atsakė, kad ji tik pati
prieš Dievą atsako. Tas buvo palaikyta maištingu at-
sakymu ir Bažnyčios žvilgsniu jis tokiu ir buvo. Sulig
katalikų teologijos Bažnyčia dalinasi į dvi šakas, — ko-
vojančią bažnyčią, susidedančią iš popiežiaus, kuningų
ir jų avelių, ir triumfuojančią Bažnyčią, kur pirminin-
kauja Dievas ir šventieji. Joanna pasakė, kad ji pasi-
rengusi atsiduoti triumfuojančiai bažnyčiai, — bažny-
čiai esančiai augštai, vadinas, Dievui, ir niekam kitam.
Šitas “taipgi“ buvo atskaluonyste. Josios bažnytiniai
teisliai reikalavo, kad ji, norėdama būti gera katalike,
turi nusilenkti bažnyčiai ant žemės — popiežiui ir jo
atstovams. Todėl jos atskaluonybė buvo tikra ir svarbi.
Ji aplenkė popiežių ir kreipėsi prie Dievo. Ji pastatė
savo sąžinę augščiaus bažnyčios autoritatės. Ji tikėjo
privatiniu sprendimu, kuris yra bažnyčios užgintas.
Atsakymu popiežiaus tarpininkystei tarp jos ir Dievo,
ji grėsė pačiam popiežijos buvimui. Nėra abejonės,
kad savo savitu pasielgimu ir savo savotiškais atsaky-
mais Joanna užsipuolė ant pačių katalikybės pamatų.
Aišku tad, kad popiežius, keli metai atgal, padarė šven-
ta atskaluonę.

Nors Joanna buvo neapšviesta, nemokanti nei skai-
tyti nei rašyti, bet ji buvo apdovanota sveiku protu.
Ji išsykio pamatė, kad jei ji pasiduos bažnyčiai, tai tuo-
mi užmes abejonę ant savo “regėjimų“ tikrybės. Jai
buvo geriau eiti ant laužo, kaip tai padaryti. Ji ištik-
ro buvo tarp dviejų ugnių. Kuningai grumojo jos ku-
nui; Dievas josios sąžinėje grumojo jos sielai. Ji nu-
sprendė klausyti vidinio balso. Nusprendimas atsiėjo
jai josios gyvasčia.

Kiti jai užduotų ir jos atsakytų klausimų yra iš
tikro indomų. Jie parodo viena josios teisėjų gudru-
mą, antra, aukos drąsą ir sveiką protą.

“Ar tu nenori pasiduoti mūsų šventam tėvui, po-
piežiui?“ jie klausė jos. “Nuveskite mane pas popie-
žių, tai aš pasakysiu“, atsakė ji. Kitaip sakant, jie
bandė prisiversti ją pasakyti, kad ji neturi jokios tie-
sos pati už save galvoti ar savitai veikti. Bet ji buvo
perdaug rimta ir nuoširdi žmogysta, kad tokiam moki-
nimui pasidavus. Ji niekaip negalėjo suprasti, kad
buti katalike reiškė tą patį ką buti belaisve. “Žiurė-
kite, kad neatsi-totumėte į Dievo vietą“, tarė ji pasi-
žiurdama į inkvizitorius savo ugingomis akimis. To-
kiu atsakymu jauna, dar iš jaunystės neišėjusi moteris
pataikė katalikų Bažnyčiai į pačią širdį.

Budas Joannos apkaltinimų, kaip jie buvo sufor-
muluoti jos teisėjų, taipgi parodo, kad ji buvo laiko-
ma atskaluone ir kad ji už tai buvo nubausta. Vienuo-
liktas jos kaltinimas skamba: “Ji garbino savo šven-
tuosius nepasiklaususi kuningo patarimo“. Dvyliktas

sis kaltinimas skamba: "Ji atsisako pavesti savo pasi-
elgimą ir apreiškimą bažnyčiai". Paklausta ar ji ne-
norėtų klausyti bažnyčios, ji atsako: "Pirmiausia rei-
kia tarnauti Dievui". Liuteris nepasakė daugiau kaip
tiek, -- bet katalikų Bažnyčia skilo pusiau. Viskas
nurodo, kad Damremy'o kaimietė mergelė pati galvojo,
vadinasi, buvo atskalonė. Pasiklausykite šito: "Aš
tikiu, kad mūsų Šventas Tėvas, Romos popiežius ir
vyskupai bei kuningai yra saugojimui katalikų tikėji-
mo ir nubaudimui atskalonų, bet *kos liečiasi manęs ir
mano faktų, tai pasiduosiu tik dangaus bažnyčiai*". Tas,
žinoma nėra klausymu, tai yra pastatymas savęs netik
ant lygios su popiežium, bet dar augščiau už jį. Žino-
ma, Joanna, toli gražu, nebuvo racionalininkė, bet ji
buvo neprigulminga katalike — vadinasi — nepriklau-
soma bažnyčiai, o tas yra atskalonys. Ar tad įstabu,
jei jos nuteisimas buvo toks: "Todėl mes tave apskel-
biame nupuvusia šaka ir kaip tokia turi būti nugė-
ta nuo bažnyčios". Ir jei tokis nusprendimas užganė-
dino katalikus visame pasaulyje, tai tas buvo dėlto, kad
toleruojant tokią naujybę ir savyguodą, kokias Joanna
parodė, sugriūtų bažnyčios neklaidingoji autoritātė.
Paryžiaus universitatė rašė popiežiui, Anglijos kara-
liui ir vyskupams, išgirdama kuningus, apvaliusius
bažnyčią nuo šitos pavojingos mergaitės su josios "aš
taip manau", arba "aš taip tikiu", — su priegaide ant
"aš". Šitame pačiame laiške Beauvaiso vyskupas, ne-
geroji Joannos dvasia, kuriam ji pasakė, išvydusi lau-
žą laukiantį jos: "Vyskupe, aš mirštu per tave!" yra
rekomenduojamas už "jo didelę svarbą ir šventus na-
grinėjimo budus, kurie kaip nereikia geriaus visus už-
ganėdina".

Katalikų Bažnyčiai ėmė penkis šimtus metų atras-
ti, kad jauna moteris, sudeginta kaip atskalonė, ištik-
rųjų buvo šventa. Bet bažnyčia tol šito neatrado, kol
prakilni ir drąsi naujovinė mintis nepaėmė šitos panie-
kintos mergaitės po savo globa. Kuomet Vatikanas
rižosi jos vardą įrašyti savo kalendorium tarp šventųjų
vardų, Prancuzų tauta jau buvo padariusi ją tauti-
ne didvyre. Palaiminimas Joannos regimai įvyko del
pranešimo, buk kažkurie ligoniai, sergą vėžiu ir kito-
mis neišgydomomis ligomis, visada pasveikę ėmę mel-
tis pas Joanną de Arc. Mergelė virto stebukladare,
taigi, taip sakant, verta buvo popiežiaus medalio. Jo-
anna dabar yra netik šventa, bet ir nauja iplaukų vers-
me.

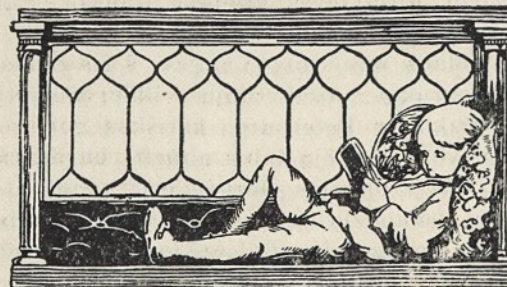
Joanna savo išteisinimą kalta Prancuzijos raciona-
lininkams. Paskutinio laiko žmogus, kurio raštai, vie-
ta ir intaka prie atmainymo pažvalgos į Joanną de Arc
prisidėjo daugiau negu kas nors kitas, buvo Marcelinas
Berthelotas, dabar besiilsis Panteone kaip viena jo
šalies garbių. Šitas didysis žmogus, daug prisidėjo
prie atjauninimo Europos ir jos padėjimo visos svarbos
ant teisingumo sulig nukankintos Prancuzijos moteries.

Jis buvo žmogumi, kurį du Europos viešpačiai apteikė
augščiausiomis jiems galimomis pagarbomis už jo pasi-
tarnavimą žmonijos pažangai, kurį jo paties tautiečiai
pagarbė, padarydami jį senatoriumi visam amžiui; ku-
ris du kartu buvo išrinktas ministeriu užsienio dalykų;
kuris buvo priimtas garbės nariu visose mokslo drau-
gijose pasaulyje; kuriam Londono Karališka Mokslo
Draugija suteikė savo augščiausias pagarbas; kuris yra
nuolatinis Paryžiaus Mokslo Akademijos sekretoriumi;
Prancuzų Akademijos nariu ir todėl vienu nemariųjų;
ir kurio kningų tomai, išradimai, atradimai ir patarna-
vimai pastatė naujovinę civilizaciją neišpasakomon kal-
tenybėn jam. Su šitomis visomis pilnai užtarnauto-
mis vertėybėmis M. Berthelot savo apsiėjimuose yra
taip malonus ir be išdidumo, toks vaikaširdis ir man-
dagus kaip tik galima norėti.

Bepriimant šitą atsižymėjusį mokslininką Prancu-
zų Akademijon, Julius Lemaitre savo pasveikinimo
kalboje pasakė, kad Berthelot buvo tikru inkurėju
naujovinės pramonės gadyne, kuris šimteriopai padau-
gino žmogaus tikslus. Jis Berthelotą pavadino atradė-
ju naujovinės chemijos, kuri trumpu laiku permainė
žemės pavirši ir kurioje tvylo šios dienos draugijinio ir
ekonominio klausimų išrišimas. "Chemija tai nauja
evangelija, atgabenanti žmonijai žinias didelės galybės",
sako Barthelotas. Ji padarys galą žiauriai luomų ko-
vai ir karingąją politiką, vieną tebesančių tautoms bo-
tagų, padarys žuvusiu menu. Ji padarys tai atideng-
dama visiems neišsemiamą maisto ir aprėdalo turta, ir
tuomi nesiganėdinimo ligą išgydis ant visados".

Savo kalboje palociuje Trocadero M. Berthelot
pasakė į šešis tukstančius Prancuzų: "Tik du dalykai
yra verti gyventi — meilė teisybei ir meilė žmonėms".

Šitoji *meilė teisybei* atidarė Joannai Katalikų Baž-
nyčios duris, penki šimtai metų atgal prieš ją uždary-
tas ir Berthelotui atidarė duris Panteonan — Nemirti-
nųjų Šventnamini!

RUOŽAI IŠ NETOLIMOS PRAEITIES.

Caras Aleksandras II

(1854—1881).

(Tąsa).

Kad apipančioti katalikų kuningiją, uždengtos tapė 3 draugijos:

1) *Draugija blaivybės*, kuri buvo įsteigta dar 1860 m. su popiežiaus palaiminimu. Jos vyriausiais platintojais buvo: vysk. Valančiauskas Kauno gub., o Krasinskis Vilniaus ir Gartino gub. Valančiauskas buvo liepęs visai kuningijai blaivystę platinti, steigti brolijas, ir prisiegti. Kada Nazimov liepė liauties, vyskupas Valančiauskas atsiliepė aitariai ant draudimo. Muravjevas galop 1863 m. uždraudė brolijas blaivybės, ir kuningus ar ponus, nepaklausiusius, baudė teismu ir pinigiškomis baudomis. Kuningija buvo taip gi baudžiama už steigimą mokyklų, be žinios valdžios.

2) *Draugija Vincentinių* (šv. Vincento a Paulo), įsteigta p. Bučinskienės Vilniuje 1861 m. labdarystai. Prie jos prigulėjo pats Nazimov ir jo žmona. Po priedanga, kad draugija renka pinigų palaikymui maišto, Muravjevas ją uždraudė. Sako, Bučinskienė nešiojusi gedulius. Tad Nazimov ją išsiuntė į kaimą, bet draugija rinkosi Vilniuje po vada vyskupo Krasinskio. Muravjevas Krasinski jau pirmiau buvo išsiuntęs į Viatką, o vyriausius sąnarius draugijos: Bučinskienę, Lopalinskienę, gr. Platerienę ir k., ištyrinėjus komisijai, Muravjevas išsiuntė ant gyvenimo į vidurines gubernijas carato. Draugija tapė uždengta.

3) *Labdarystės Draugija*, įsteigta leidžiant valdžiai per p. Dąbrovskienę, tapė uždaryta 1864 m. Draugija turėjo namus globai bėdinių ir rinko po visą šalį pašėpą. Turėjo filijas Kaune, Šauliuose, Dunaburge, Krėslaukyje, Osviejuje, Drogičyne ir kitur. Dąbrovskienė pati mirė pradžioje 1864 m.

Pagailos Sesers steigė "pustelnes" prie klostorių, nuo seniaus užsilikusių: Krėslaukyj, Osviejuje, Drogičyne, Kaune ir kitur. Visos tapė uždarytos, namai konfiskuoti, o taip vad. vienuolės išsiųstos į gimtinę, kad "sutrynus galvą maišto hydrui".

Drauge Muravjevas griebėsi įrankių "apriboti įtekmei latyniškosios kuningijos".

Kad vidaus ministras Valujev, šefas žandarų kn. V. A. Dolgorukov, užrubežinių reikalų minystras kn. M. A. Gorčakov ir Peterburgo kariškas gubernatorius kn. Ait. Suvorov linkėjo dabar nukelti karišką stovį ir leisti ypatoms išsiųstoms į Rossiją grįžti namon, Muravjevas 25 d. balandžio 1864 m. atkako į Peterburgą ir įteikė carui memorialą, siulantį jo įrankius sudrutinimui Lietuvoje maskoliškos tautybės ir sumaskolinimo

Lietuvių. ¹⁾ Reikalavo pagelbininko dėl civyliškų reikalų vedimo. Šalininkais Muravjovo buvo: minystras viešpatystės lobų Zielionoj, minystras komunikacijos Mielnikov, karės minystras D. A. Miliutyn, ir teisos minystras Zamiatin. Komitetas minystrų peržiūrėjo memorijalą, ir patvirtino štai ką: pakilimą ženklumo pravoslaviškų popų ir padidinimą jiems algų; kasatą katalikiškų klostorių; susiaurinimą katalikų kuningijai tiesų statyti bažnyčias ir paskirti vietas be žinios vietinės valdžios; panaikinimą lenkiškos kalbos viešose mokyklose; įvesdinimą visur maskoliškų mokyklų; padidinimą algų maskoliškiems Lietuvoje urėdininkams; energią stabdymą lenkiškos propagandos ir naikinimą visokių išlaukinių dėmių viešpatavimo lenkiškojo gaivalo; susiaurinimą vietos urėduose ypatoms lenkiškos kilmės ir t.t. Surėdymas buvo valsčionių ²⁾ ir instrukcijos komisijai verifikacijos, duotos Muravjevo, tapė užtvirtintos. Muravjevas sugrįžo Vilniun kantas 25 d. gegužio 1864 m.

"Bėgyje 1864 m. visos veik augščiaus paminėtos reformos tapė išpildytos. Suvirš 30 katalikiškų klostorių tapė pakasuota, uždaryta daug filiališkų bažnyčių savvaliai pastatytų ir nereikalingų parapijų, įsteigtų

1) Memoriale Muravjevas tikrino, kad Lietuva nėra šalis lenkiška, bet tik sulenkinta dėlei pasiklydimo valdžios politikos. Komitetas minystrų gegužįj 1864 m., perkratęs projektus Muravjevo, sutiko ant įsteigimo maskoliškų mokyklų, ant panaikinimo lenkiškos kalbos oficiališkose susinėšimuose ir moksliskose įstaigoose, ant stabdymo lenkiškos propagandos, ant prašalinimo urėdininkų Lenkų, ant uždraudimo statyti bažnyčias ir koplyčias ir skirti į vietas kuningus be leidimo augščiausios valdžios. Gerinimas buvo pravoslaviškos popijos ir statymas cerkvių rado opoziciją... ir tuos klausimus išgvildeno "ypatiška valia monarcho". Atmetė projektus parduoti sekvestruotus lobius, ir atmainyti konkordatą su Roma iš 1847 m., nors popiežius buvo išdarakęs savo allokucijoj carą ir jo valdymą. (1866 m. popiežius savo vale išvarė iš Romos Maskolijos paslą ir visą pasiuntinystę). Projektas, kad viduje Rossijos neduoti Lenkams urėdų pačtinių ir policijiškų, o ministerijose neleisti jų į augštesnius urėdus, nerado komitėte minystrų pritarimo, už ką labai pustyjasi Muravjevas ant jų ir tužta.

2) Reforma valsčių arba gminų tapė pervesdinta. In taip vad. valsčiaus susirinkimą, kaip organą savivaldystės tulo skaitliaus kaimų, pateko be skirtumo apsišvietimo savininkai žemės, turinti nors bent 3 margus žemės. Gminos susirinkimas turi tiesą išsirinkti kandidatus ant urėdų: vaito, šaltyšiaus, lovininkų, gminos teistojų, ir perstatyti juos užtvirtinimui pavieto viršininko. Tasai gali kandidatus atmesti, pareikalauti naujų rinkimų arba, jeigu ir tie neišpultų sulyg jo norą, visą dalyką atiduoti nusprendimui gubernatoriaus.

tarpe pravoslaviškos liaudies su siekiu atversti ją į katalikystę, apie 400.000 rub. kasmet pridėtinai išdalinta paturtinimui pravoslaviškos kuningijos; vartojimas lenkiškos kalbos visuose urėdiškuose prietikiuose, visose įstaigose tapė panaikintas; visa eile cirkuliarių veikimas Romos katalikų kuningijos tapė pavesta sragiausiai kontrolei vietinių valdžių“ (Muravjev). Statymui pravoslaviškų cerkvių žymias sumas asignavo Muravjevas iš kontribucijos. Maskoliai ėmė tikrinties, kad Lietuva — tai ėsanti maskoliška šalis. Žydai ir katalikai ėmė mokytiesi maskoliškai. Minsko gub. daug katalikų perėjo į caroslaviją ir bažnyčios paverstos tapė į cerkves.

O lietuviškoji liaudis, kuri — anot Muravjevo — gelbėjo valdžiai gaudyti maištininkus, dabar tapė aršiausiai nukropta. Kada maskoliškas gaivalas sudrutėjo, kada priviso maskoliškų mokyklų, tai Muravjevas sumanė uždrausti spausdinimą lietuviškų kniųgų latyniškėmis literomis. Užmiršo, kad dar balandyje 1863 m. ketino leisti „Liaudies Bičiulį“ (Drug Naroda) Maskolių ir Lietuvių kalbose, kam 6000 rublių buvo ministerija paskyrusi. Bet Muravjevas užmanė jau Lietuviams spaudinti maskoliškai-lietuviškus elementorius ir lietuviškas maldakninges maskoliškomis literomis, ir antsyk davė 25000 rublių pašalpos tai lietai. Tad jau ir anie 6000 rublių galiausiai tapė pavesti parėmimui liaudies „švietimo“ „šiaur-vakariniame krašte“.

Uždraudimas Lietuviams spaudos atgabeno daug naudos Maskolių polytikai. „Suskilusi Lietuvių tauta tapo dar labiau išardyta. Inteligentijai dabar jau buvo užkirstas kelias grįžti prie lietuviybės, ir tokiu būdu ji pasiliko užspeista ir naikinta iki mūsų dienų, ir be abejo yra pasmerkta ant visiško išnykimo ar ant sugudėjimo, nėra pasilikti tokiai kaip buvus, t. y. lenkiškai, jai jokios pagalbos nėra. O sodiečiai tapo vėl atskirti nuo inteligentijos dar didesniu tarpu ir palikti be apšviestų vadovų, be spaudos ir gangreit be lukesties (pagal Muravjevo dingėią) kuomet nors išsidirbtų lietuvišką inteligentiją iš savo tarpo. Tokiu būdu ir Lietuvos sodiečiams gudriai buvo užstatytas Muravjevo rusifikacijos bučius“ („Varpas“, No. 5, 1894).

1864 m. Muravjevas prisakė Vilniaus cenzūros komitetui nebleisti spausti latyniškėmis literomis nė jokios abėcėlos, lietuviškos ar žemaitiškos, ir vienkart prašė globėjo Vilniaus mokslo apygardos išleisti lietuvišką abėcėlą maskoliškomis raidėmis.

Laike maišto Maskolių vyresnybė nudavinėjo, lyg ji globojanti liaudį prieš ponus ir remianti Lietuvius prieš Lenkus. Bet Muravjevas savo „pamiatnike“ niekur Lietuvių kaipo tokių nemini, pas jį yra tik liaudis, ir tai dar pravoslaviškoji, ir jis aiškiai skelbia, kad Lietuva — tai, ėsą, nuo senų senovės Maskolija..., kur tik Maskoliai — rods sulenkinti — tegyveną...

Išrodo, lyg Muravjevas gavo mintis apie Lietuvį

sumaskolinimą nuo Hilferdingo, parašiusio veikalėlį „Lietuva ir Žemaitija“, kuris troško, 1) kad valdininkai mokėtų lietuviškai ir užrašytų dvasiškus nykstančių Lietuvių turtus, 2) kad pradžiamokslėse mokyklose būtų išguldymo kalba lietuviška, o rusiškoji — svarbiausias iš mokomų daigtų; anot jo 3) valdžios užduotis Lietuvoje — pritraukti Lietuvius prie Maskolijos gyvenimo ir padaryti tarp jų ir Maskolių dvasišką bei draugijos ryšį... Maskolių kulturoje apsireiškianti visutinė civilizacijos idėja, ir todėl Lietuviai turį sutirpti anų „tikroje kulturoje“, o ne vakarų supuvusioje...

Caras 7 d. liepos mėnesio 1864 m. grįždamas iš užrubežio nakvojo Vilniuje, aplankė monastyrių šv. Dvasės, priėmė gubernatorius ir augštus civyliškus urėdininkus. 8 d. liepos ant 7 val. rytmetų padarė kariuomenės revijas, ir Muravjevą šefu Permiškojo pulko (kurs gavo vardą Muravjeviškio). Caras nė šlėktos nė katalikų kuningijos nepriėmė, bet priėmė adresus padėkos nuo valsčionių. Muravjevas curui įkalbinėjo reikalingumą rusifikuoti šalį ir palaikyti karišką stovį. Caras sutiko.

Rugpjutyj 1864 m. atkako Vilniun pagalbininkas Muravjevo, gen. Potapov, šefas štabo žandarų, kuris užsiėmė šalies administracija. Vidaus ministerija (Valujev) nebuvo kantanta iš bėgio reformos valsčionių, manė veikėjus valsčionių reikale ėsant atsidavusiais idėjoms socialistų (!); skundėsi ypač šlėkta ir vokiški baronai, kurie nebgalėjo nuo valsčionių atiminėti žemes. Peterburgo valdžia mislinėjo apie amnestiją, kuriai baisiai priešinosi Muravjevas. Tad 5 d. balandžio 1865 m., pats nuvykęs Peterburgą, su minčia atsisakyti nuo diktatūros, įteikė carui memorialą apie projektus, kaip reikia Lietuvoj įvesdinti maskoliškąją galvalą ir sumažinti įtekumą katalikystės; taip gi reikalavo dovanų urėdininkams-maskoliams.

17 balandžio 1865 m. caras savo reskriptu suteikė Muravjevui grovo titulą, ir jo vieton paskyrė gen.-adj. Kaufmaną, kurį Muravjevas carui ant to siulė. Likęs Lietuvos vyresninku, Kaufmanas neatstojo nuo Muravjevo sistemos, ir veikiai atleidė Potapovą, kurio Muravjevas nekentė. Tai gi Muravjevas, nors nebebuvo Lietuvoje, bet pasiliko — kaip pats sako — „moralisku veikėju Rossijos reikalų“.

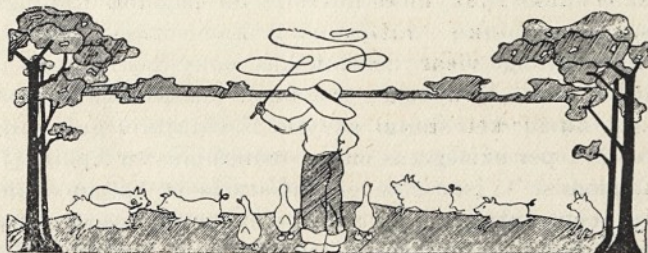
1) Štai, kaip giriasi Muravjeas: „Pradžioje 1865 m. visi mokytojai gymnazijose buvo Maskoliai, taip juog mokslas lenkiškos kalbos mokyklose liovėsi. Su pagalba kuningijos ir posredninkų (valsčioniškų kamisorių) mokyklų valdžia įsteigė visur maskoliškas mokyklas ir buvo jų jau per 600. Mokytojais jose buvo maskoliški seminaristai, kurių keli šimtai atvyko iš vidujinių gubernijų Rossijos, per užmegztus mano susinešimus su eparchijų valdžiomis. Visuose beveik miestuose ir kaimuose imta statyti murytas cerkves už piningus duotus vyresnybės, o labiausiai už sumas surinktas iš kontribucijos;

Galop 1865 m. minystras viešpatystės lobių, gen.-adj. Zielenoj atnaujino Muravjevo įnešimą, padarytą dar 1864 m. kaslink priverstino pardavimo sekvestruotų lobių ir kaslink apgyvendinimo Lietuvoj maskoliškų žemės savininkų. Caras tiko, ir dar 10 d. gruodžio 1865 m. lenkiškiems žemvaldžiams visame vakarų krašte uždraudė parduoti savus lobius „ypatoms lenkiškos kilmės“. O 1 d. sausio 1866 m. dėkavodamas Kaufmanui ir Bezakui (Kyjevov gen.-gub) už naujametinius pasveikinimus, caras reikalavo, kad visa šalis taptų surisifikuota.

Kaip Muravjevas buvo uždraudęs lietuviškąją spaudą, taip ir po jo Kaufmanas netik paliko šitą prisakymą, bet dar prašė globėjo Vilniaus mokslo apygardos, kad pasirupintų išleisti maskoliškomis literomis kuomi daugiausiai kningų žmonėms skaityti ir uždraudė valdytojams spaustuvų, lithographijų ir tolygių įstai-gų spausdinti latyniškomis literomis lietuviškas ar žemaitiškas kningas; vienkart prisakė valdininkams gubernijų vakarinio krašto žiurėti, kad nepardavinėtų lietuviškų kningų, spausdintų latyniškomis literomis, ir negabentų jų iš užrubežio. Šitą prisakymą patvirtino vidaus dalykų ministerija ir liepė valdininkams visų gubernijų ir cenzuros valdybai jį pildyti. 1866 m. kilus klausimui apie aprupinimą vadovėliais mokyklų buvusios Augustavo gubernijos, išėjo caro paliepinimas, kad visas lietuviškas kningas, spausdinamas valdžios ištekliumi, spausdintų ne kitaip, kaip tik maskoliškomis literomis.

nekurios iš jų jau buvo išventintos 1865 m. Paskirtos tapė cerkviškos tarybos iš valsčionių ir iš kitų pravolaviškų parapijonų, kurie veikliai gelbėjo piningais ir triusu pastatant cerkvę. Pravolaviškoji kuningija matomai pasikėlė dvasėje ir uoliai gelbėjo. Išprašiau dėl jos žymią pašelpą, 400.000 rublių kasmet iš kontribucijos sumų, taip juog kožnas kaimiškos parapijos klebonas ėmė metinės pensijos po 280 rubl., o miestų — po 700 rubl. Maskoliškiejie urėdininkai visų administracijos šakų 1864 m. ėmė jau pensiją pridėtinę prietaikmėje 50% iš kontribucijos sumų. Pasrednikai taip gi turėjo pridėtinę pensiją po 500 rubl. kasmet, taip juog visi maskoliški veikėjai su vis ganėtinai aprupinti, uoliai stengėsi sudrutinti Rossijos relkalą šalyje...

(T. b.)

Vrtanes Papazjan yra Armenų rašytojas, 1866 metais gimęs. Savo veikaluose mėgo aprašinėti Armėnų gyvenimą su visomis jo nuoskaudomis. Bet vėlesniu laiku Vrtanes rašė jau šimbolizmu, alegorijomis persiėmęs. Šiuos paskutinius veikalus, patsai autorius statė augščiau pirmų savo bandymų. Jau minėjau, kad autorius atšalo prie tų tvarinių, kuriuose budavo aprašomas tasai tamsus, nejaukus, kartais baisėtinus Armėnų tikrumas; jisai nelinko prie tų tendencijinių su tam tikru siekiu parašytų tvarinių. Bet indomu pastebėti, kuomet Užkaukazyje kilo Armėnų-Totorių nesutikimai, kurių jisai aprašė čia talpinamė „Morituri vos salutant“, tai jame vėla jautėsi tasai rašymo budas, kursai anais laikais suteikė jam vardą, garbę... Iš čia talpinamo veikalėlio galima numanyti, koksai upas viešpatauja skerdynės laiku. O jeigu pamąstysime, jei buvo laikas, ir net labai neseniai, kuomet Kurdai visuomet užpuldinėdavo Armėnus, juos mušė, skerdė, tai mums bus aišku tasai vienijantis siulas, kursai regimas visuose Armėnų rašytojuose.

11-I-14.

Sn.

V. PAPAŽJAN.

Morituri vos Salutant!

PIRMAS LAIŠKAS.

Ramybėje gyvenantis brolau.

...Nespės praeiti ir trijų dienų, kaip ir pas mus, panašiai visam puikiam mūsų kraštui, žemę aprasos kraujas. Lavonais nusiklos gatvės, ir puikus gimtosios šalies dangus pajuodos nuo gaujų varnų ir ore paplis jų karkšėjimas.

Tu visur regėsi kruvas griuvėsių, o namuose — sugėdintas merginas, negyvas motinas ir nekaltus vaikus su perskeltais kaušais. Ir vien tik kapai viešpataus aplinkui, kapai...

Aš, o kartu su manim ir visi tavo giminės ir pažįstami žusime. Tau, brolau, gyvenančiam svetimame krašte, siunčiame savo linkėjimą. Gal but tu dar ilgai gyvensi, kuomet sugrižsi į tėvynę, aplankysi mūsų kapus ir ant jų apraudosi nelaimingą tėvynės stovį...

Nėra nė kiek vilties, kad išsigelbėsime, nėra! Viskas kalba apie tai, kad visus mus užmuš...

Kokiuo šaltumu rašau tau šias eilutes!... gal tu dar kartą perskaitysi žinomos tau skerdynės aprašymą...

...Keturiolika dienų, kaip prasidėjo... Kuomet bus skerdynė — nežinau: gal but šiandien, gal but šią valandą, ši akimirksni. Gandai apie skerdynes apylinkinėse vietose intempė dirksnias ir užteks kibirkšties, kad prasidėtų gaisras.

Tu negali sau perstatyti, koksai pakilo sumišimas, kuomet pasklydo gandas, kad turgavietėje totorius penkiais kinžalo kirčiais užmušė pirkli Vaganą. Neapsa-

komu greitumu, vėsula nešėsi ta žinia. Riksmas, sumišimas, bėgimas!... Krautuvės užsidarinėjo. Dauguma bėgo į namus užmiršę uždaryti ne tikrai krautuve, bet net pasiimt kepurę.

...Netruko praeiti ir minutą kaip visa prekyvietė ištuštėjo, o gatvėmis bėgo žmonės.

Kits kito baisesni gandai siekė mūsų ausų.

Pasakojo, buk užmušė ne tikrai vieną Vaganą, bet ir daugiau Armėnų, buk totorių minios stovi skersgatviuose ir visus užmuša.

Visi mes susirinkome šventoriuje, nes tai yra mažiausia pavojinga vieta. Žmonės pripildė zakristiją, mokymuisi kambarius. Moters, vaikai ir seniai, verkimai ir šauksmai... Kas jieško žmonos, kas vaikų, brolaus... Vieną, turbūt sužiedotinę, užmiršę gėdumą, bėgioja po kambarius, jieškodama mylimosios ypatos.

— Vagan! Vagan! — sielą draskančiu balsu rėkia ji.

Mano širdis nerimauja: nejaugi tai anas Vagan?

Viena, pasislėpusių kampe, moterų atsiliepė:

— Ko tu verki, mergele? Juk Vaganą užmušė!

Gal but tai buvo tik paprastas vardų susitikimas, bet iš kruties merginos pasigirdo nežmoniškas balsas, ir ji puolė žemėn.

Nieks neatkreipė domos — nejaugi ne visviena?

Vely ankščiau mirti, negu but totoriumi užmuštu.

Tenai, prisiglaudę kampe, susispaudė kits prie kito motina su vaiku. Verkimai!.. Senos meldžiasi, mušdamosi krutinėn.

Sako, buk skerdynė jau prasidėjo. Kartais girdisi tolimi šaudymai.

Bažnyčion inėjo jaunas žmogus. Visi jį apspito. Jisai papasakojo, kaip kareiviai užmušė Vaganą. Užmušėją totorių tuojaus nusivedė į viršininko namus ir ten apipasakojo, kad ši muzulmoną vos pasisekė iš gaurų rankų atmušti.

Paskui užpuolė prekyvietę.

Mes trys — keturi šimtai vos gyvų iš baimės ir visu beginklių žmonių perleidome bažnyčioje naktį be valgio ir rubų. Išryto sužinojome, kad prekyvietė išgrianta.

Niekas nepratarė žodžio. Užstojo tyla.

Dauguma pradėjo verkti ir aimanuot. Kaip audros išsklaidyta kaiminė, susitelkė visi kruvosna, prisiglaudė kits prie kito, — vieni ant žemės gulsčiai, kiti betiksliai klaidžiomai — moters, vaikai, seniai.

ANTRAS LAIŠKAS.

Buvo jau po pusiaudienio. Daugumai pasisekė nueit namo ir pasimt duonos ir šiltų rubų.

Mieste sunki, kažką pranašaujanti tyla. Gatvėse nieko nematyti. Dauguma pasislėpė sklepuose.

Dauguma išreiškė viltį, kad pavojus praslinko, audros nebus. Bet didi tyluma kėlė neramumą.

Tyloje slėpėsi blogumas. Tai buvo laikas po ku-

riam seka vėsula; laikas, kuomet debesis perskiria ugnies žaibas ir sugriovia griaustinys. Taip stovi tuomi akimirksnyje, kuomet sužiba žaiban, ir žmogus, kuris jis pateko, paskutinių riksmu amžinai nutilsta.

Ir teisingai, tarytum vilnys pasiekė mus užimas.

Tai buvo tukstantinės minios staugimas — jisai skrydo gatvėmis... žemė drebėjo... Jisai išrodė lyg vilkų staugimas... vis artinasi, didėja.

Ausys sugavo barabano mušimą, paskui mušimą kirviu, mušiamų balsus.

Eina!.. Visi užmirė. Nutilo stenėjimai, nustojo verksmai...

Paskui? Visi sustojo žiurėdami. Paskui — baimė, sumišimas!

— Eina, eina!... pasigirdo jaunuolio balsas; — nesiduosim savęs lyg aviai pjauti.

— Mirsiu su šlove! — sušuko antras.

— Ginklai!

— Užpulsime juos!

Ką kalbėjo vėliau, nebuvo galima suvaikyt.

Išėjo pirmiau kalbėjusis. Tuomet visi susirinko apie jį, apžiūrėjo ginklus ir išėjo iš šventoriaus.

Prie mūsų pribuvo nauji pabėgėliai, ir mūsų laimei apsiginklavusieji.

Štai pasirodė plėšikų gaujos.

Minioje matosi kareiviai. Kurdai ir totoriai apsiginklavę visokiais ginklais. Šaukia. Moters šoka ir savo balsais stengiasi įniršinti vyriškius.

Baisu buvo žiurėti. Aš niekuomet nemaniau, kad gal but minia taip suerzinta. Ji slinko užmušinėdama visus sutinkamus; kirsiais iškirsdavo duris, namus plėšė ir praėję palikdavo vien tik griuvėsius.

Ėjo, tarytum debesis, skėriai, viską naikindami.

Bet mūsų kulkos juos sustabdė.

Mes šovėme; kareiviai mąstė susirinkti, ir atsakyti mums taipos-gi šuviais, bet ir jie greit susimaišė. Užimas nurimo, pasigirdo šauksmai. Moters išbėgiojo; visa minia išsiskirstė visose pusėse...

Taip, mano drauge, mes išvaikėme dešimtukstantinę minią, geidžiančią mūsų kraujo, mūsų turto ir šlovės.

Turėdami mažai ginklų, mes juos išvaikėme.

Ach, kad pas mumis būtų daugiau ginklų.

Drašus draugai! Reikėjo tik matyti, kad drašiai jie šaudė. Ir aš soviau ir vis pataikindavau.

Bet ką mes įveiksime su menkais ginklais, priegtam neturėdami nė parako, nė kulipkų!..

Jug mūsų pasipriešinimas tik labiau juos erzina.

Nespės praeiti diena, gal but valanda, o jie vėla sugrižs su naujomis spėkomis. Ateis kareiviai su patrankomis ir visus mus išžudys...

Nežinau, keletą valandų likosi man gyventi.

TREČIAS LAIŠKAS.

Aš dar gyvas.

Ar prisėjo tau, kuomet nors regėti savo akimis, kad dega, krauju aplaistyti griuvėsiai, kuomet tu apskuktas draugų ir pažįstamų lavonais, o moters pripildo orą baimės verksmais. Ar matei kuomet nors verkiančius vyrus?

Ar pergyvenai tu tokias valandas, kuomet aplinkui tavęs stovi išbalusių, bet pasirižusių aukauti gyvaisti, vyriškių saujelė?

Iš visų pusių lekia priešų kulipkos.

Iš pradžių aš šaudžiau netaikindamas, nieko nematęs ir nesuprantas; aš mačiau, kaip kits už kito krito mano draugai; krito ir priešų eilėse.

Bet greit aš atsikvotėjau.

— Bukit drąsus, draugai — išgirdau aš mūsų vado balsą, — šaukite, nepasiduokit gyvais!

Vėla šauname, ugnis didinasi. Akimirksniui viskas pasislepia dumuose, bet kuomet juos išnešioja vėjas, aš vėla matau ateinančių kareivių eiles.

Taip, kareiviai stovi priešais mus, taiko. Girdisi šuviai... mūsų durys ir langai susimuša ir jų vietose matome juodą skylę... vėla girdisi šauksmai, dejavimai.

Aš nežinau, kiek tai tęsėsi laiko.

Štai kareiviai sustojo.

Bet už jų girdisi užimas. Tai artinasi totorių minia. Jie išbėga iš sugriautų namų, nešini valgomus daiktus, aprėdus... vilkdami mergaites, senius, moteris...

Lyg rukuose matau, kaip Kurdai velka apalpusias, palaidomis kasomis mergaites, moteris, žilus senius ir vaikučius, kurie išskėtę rankutes šaukia:

— Mama! mama!

Akys sutemo. Šovimas pasiliovė. O priešas vis artinas, vilkdamas priešais save pusgyvius moteris, mūsų gimines ir vaikus, statydamas juos šuviams.

O, prakeikti! Jie nor, kad mes šaudytume į savo nelaimingus vaikus, seseris ir motinas!

Rankos paleidžia šautuvus.

Bet štai pirm mūsų regimas vadas. Išbales, jis šaukia:

— Ko nutilot, vyručiai? Žinokit, jeigu jie liks gyvais, tie žvėrys—velniai kažin ką jiems padarys. Pirmyn!... Šaukit! Tegu garbėje žuva!

Ir jis pirmas iššovė. Senė, kuriai jis pataikė, žvilgterėjo užmušėjan ir krito... Tai buvo jo motina.

Žvėrys pastyro: jie instinktyviai pajautė, kad sunus užmušė motiną. Toksai baisėtinus užmušimas privertė net juos sudrebėti, ir jie baimėje pradėjo eit atgal.

Bet neilgai taip tęsėsi.

Jie mąstė: "nedaug panašių juose rasis".

Bet suklydo. Mūsų šautuvai pakilo. Sena motina buvo lyg vėluva.

— Šaukit!.. skambėjo vado balsas, — aš užmušiau motiną... šaukit, tegu visi numirs.

Jo veidas buvo išbales.

Tuomi laiku vieno Kurdo rankose pastebėjau moterį.

Mano žmona... tai buvo ji!

Užmerkęs akis, aš šoviau.

Atmerkęs pastebėjau užmuštą savo žmoną, o šalia jos Kurdą. Pribėgau prie žmonos, paėmiau josios lavoną ir sugrižau.

Ji buvo negyva. Kulipka pramušė galvą ir jos akys žiurėjo stačiai į mane...

Iš lėto padėjau ją šale senės motinos.

— Motin! Tai tavo marti — aš ją užmušiau. Ir vėla grįžau prie draugų.

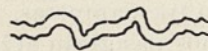
Šaudymasis tęsėsi. Neužilgo pradėsime rankomis muštis. Ar liks kuris gyvu?

Sudiev, ramybėje gyvenantieji draugai!..

Mirštantieji jus sveikina!..

Vertė Sn.

KAUNAS. 11-I-14.

Victor Hugo.

Vertė Zemės Vaikas.

Notre Dame de Paris.

(Paryžiaus Švenčiausioji Panelė).

VII.

(Taša).

III. Visai atsisakyk nuo vilties.

Esmeraldą nuvedė į Teisdarystės Rumų požeminių kalėjimą. Įmetė ją į gilią akmeninę duobę, kurion įmėsdavo mirčiai ar užmiršimui pasmerktus prasikaltėlius. Virš jos galvos riogsojo žiauri rumų murų masa, skirianti ją nuo pasaulio, prie kurio ji dar neseniai priklausė. Nabagė muselė su nurautais sparnais!

Apvaizda ir visuomenė per daug jau apie ją pasirupino. Kad sutrumpinus tą trumpą sutvėrimėlį, visai nereikėjo tokios kančių daugybės ir žiaurumo.

Ji sėdėjo toje duobėje, palaidota joje ir užmuryta. Kas galėtų pamatyti ją dabar, po tam, kaip matė ją besijuokiančią ir šokančią dienos skaisčios saulės šviesoje, turėtų sudrebėti. Šalta kaip naktis, kaip mirtis, be gyvasties, nupuolusios ant jos nelaimės sunkumo ir žiaurumo prislėgta ir sutruškinta, sėdėjo nesikrutindama ant šlapių šiaudų glėbio, pamesto ant šlapių nuo besisunkiančio iš žemės vandens grindų. Greta jos buvo puodelis su vandeniu ir duonos pluta. Akis be jokio tikslo žiurėjo kažkur tolybėn ir, rodos, ji nejautė jokių kančių. Visa, kas pergyventa, dar užė jos smegenyse, ir kėlė dvasioje tai malonius atsiminimus, tai

baimės šmėklas. Nuo tos valandos, kaip ji pateko šitan kalėjiman, ji nemiegojo ir nebudėjo. Čia ji negalėjo atskirti dienos nuo nakties. Viskas susipainiojo jos galvoje. Jinai jau nieko nebejautė.

Taip pat ji vos teatreidavo savo atidžią į tai, kaip du ar tris sykius dienoje kažkeno ranka, pakėlus užvožtuvą, įmesdavo jai plutą duonos. Ir prieto neįeidavo vidun anė lašelio šviesos. Kalėjimo užvaizdos atsilankymas — tai vienintėlis jos susinešimas su pasauliu. Dar vienas dalykas atkreipė jos atidžią: virš jos galvos lubose sunkėsi vanduo. Lygiais laiko pro tarpiais lašas vandens nupuldavo žemyn palei pat jos šoną. Ji vienval klausėsi to atgarsio, kurį padarydavo puolas žemyn lašas. Tiktai tas vienas dalykas ir drumzdė amžiną kalėjimo tylą.

Ji nežinojo, kaip ilgai čia išbuvo. Paskutinis įspudis — tai buvo perskaitymas mirties ištarmės ir kažkeno rankų dasilytėjimas. Kuomet ji atsipeikėjo, tai pasijuto čia bėsanti, tamsoje, šaltyje ir tylumoje. Ji bandė šliaužti ant rankų, bet rankos pasirodė sukautstytos retėžiais. Pergriuvo ant šiaudų ir pirmu kartu suprato, kad jai jau pasibaigė gyvenimas ant žemės.

Vieną kartą, — ar tai buvo dieną, ar naktį, ji negalėjo to atskirti, — ji užgirdo virš savęs kaž kokį garsinį, negu paprastai, bildesį. Pakėlė galgą ir pamatė raudoną šviesą, kuri skverbėsi jos urvan per plyšį. Toj pat valandoje sugirgždėjo duris, ir pamatė žibintuvą ir dviejų žmonių kojas. Šviesa taip užgavo jos akis, kad ji buvo priversta jas užmerkti.

Atmerkusi akis, pamatė, kad žibintuvus stovi nuošaliai, duris ir vėl uždarytos, o priešais ją stovi žmogus. Kito nebuvo. To žmogaus veidą ir visą stovylą dengė tamsus platus ploščius. Kelias valandėles ji atidžiai žiurėjo į tą šmėklą. Šmėkla tylėjo. Karsto tylą drumzdė tiktai puolas nuo lubų lašas vandens.

Pagaliaus kalynė pirma atsiliopė:

— Kas tamsta? — užklausė.

— Aš esmi kuningas.

Šis žodis, pats balsas, kuriuo jis ištarta, privertė ją sudrebėti. O jis tuo tarpu klausė toliau:

— Ar tamsta jau prisirengė?

— Prie ko?

— Prie mirties.

— O ar greit reiks numirti?

— Ryt!

Jos galvelė, pakelta džiaugsmingame žinios laukime, liudnai nupuolė ant krutinės.

— Kaip tai dar toli! — nabagė. — Ar jie negalėjo šiandie viską atlikti?

— Tai tamsta nesijauti nelaiminga? — paklausė kuningas, valandėlę patylėjęs.

— Man labai šalta, — atsakė Esmeralda.

Apkabino rankomis savo kojų pirštus, kaip tai darė Rolando bokšto užsidarėlė, kaip jau matėme. Taip

paprastai daro visi nelaimingieji, kada jiems šalta.

Kuningas nudavė, kad jis apžiurinėja kalėjimą,

— Be šviesos, be šilumos, vandenyje! Baisu,

— Taip, — atsakė ji su tokiu nusistebėjimu, kurį igrja visi žmonės, patekę į nelaimę, — juk-gi dienos šviesa yra visiems sutverta, tad kam-gi man paskyrė tokias tamsybes?

— Ar tamsta žinai, delko čia esi? — užklausė kuningas, vėl valandėlę patylėjęs.

— Man rodosi, kad aš žinojau, — atsakė Esmeralda, patrinusi kaktą delnu, tarsi stengdamasi ką-tai atsiminti. — Bet dabar aš jau užmiršau.

Ir staigu apsiverkė, kaip kudikis.

— Aš labai norėčiau išeiti iš čia. Man šalta, aš bijausi, mano kuuu bėginėja kažkokie žvėris.

— Na, tai eikš su manim!

Ir su tais žodžiais jis paėmė ją už rankos. Nelaimingoji buvo sušalusi iki pat kaulų. Vienok tas dasilytėjimas pavertė ją į ledą.

— O! — tarė jinai, — tas šaltas mirties dasilytėjimas! Kas gi tamsta esi, pagaliaus?

Kuningas nusimetė nuo veido ploščių. Ji pažvelgė į jį. Tai buvo tasai bausis visados ją persekiojantis veidas. Tai buvo demono galva, pasirodžiusi virš jos mylimo Febo galvos, — žvilgsnis, kurį ji pastaruoju kartu pamatė greta kinžalo.

Tas bausis reginys, privedęs ją prie prapulties kranto, išvedė ją iš sustingumo. Ukas, dengęs jos praitį, tuojaus prasiblaivė. Visos bausiausios smulkmenos kaip bematant atgijo atmintyje. Visos jos širdies žaizdos atsivėrė ir iš jų pasipylė kraujas.

— Ak! — sušuko jinai, dengdama sau veidą rankomis ir visa drebėdama, — tai vienuolis!...

Paskui jos rankos nupuolė, ir jinai, be žado, drebant, nutilo.

Vienuolis žiurėjo į ją, kaip vanagas, kurs, ilgai besisukdamas virš savo aukos, savo rinkius vis daro siauresnius ir siauresnius ir pagaliaus tartum vilyčia puola ant jo ir įleidžia į ją visus savo nagus.

Ji sušnabždėjo vos girdimai:

— Greičiau, greičiau, užduok man paskutinį smugį!

Ir dar žemiau nuleido galvą, tarytum laukdama to smugio.

— Ar-gi aš tavę gąsdinu? — paklausė jisai.

Ji nieko neatsakė.

— Tad reiškia aš gąsdinu? — atkartoj.

Jos lupos susitraukė, lyg per jas perbėgo šypsa.

— Taip, — atsakė, — budelis tyčiojasi iš pasmerkojo. Štai jau du mėnesiu, kaip jis mane persekioja, grąso, gąsdina. Dieve mano, kaip aš buvau laiminga be jo! Tai jis istumė mane į bedugnę! O, dangau, jis ir jį nužudė... jis nužudė mano Febą!

Verksmas pertraukė jos žodžius, ir ji, pakėlus akis į vienuolį, sušuko:

— Neapkenčiamas sutvėrime! Kas tu, ką aš tau padariau? Už ką taip neapkenkti manęs? Ką turi prieš mane?

— Aš myliu tave! — sušuko vienuolis.

Jos ašaros kaip bematant nudziuvo, ir ji žiurėjo, nieko nebematydama. Jisai atsiklaupė prieš ją ir ryjo ją savo degančiom, kaip liepsna, akim.

— Girdi, aš myliu tave, — atkartojė.

— Koki tai meilė? — pratarė nelaimingoji.

Pasiutusio prasižengėlio meilė, jis atsakė.

Abu tylėjo valandėlę, stengdamiesi užtrenkti jausmų sujudimą.

— Klausyk, — atsiliepė vienuolis lygiu balsu, tarytum ką-tai nusprendęs. — Tuojaus viską sužinosi. Aš papasakosiu tau visą, kame aš vos tik sau pačiam nakties metu galiu prisipažinti. Klausyk! Mergaite, kol tavęs nebuvau matęs, aš buvau laimingas.

— O aš! — atsiduso Esmeralda.

— Nepertrauk manęs! Taip, aš buvau laimingas, bent taip maniau. Aš buvau tyras dvasioje, lyg ansai kalnų šaltinis. Niekas negalėjo žiurėti į pasaulį su tokia puikybe, kaip aš. Visi ateidavo pas mane patarimų klaustų. Mokslas buvo man visuo kuo. Jis buvo man brolis ir man užtekdamo to brolio meilės. Aš nepažinojau kitų moterų meilės, aš bėgau nuo jų, o jei kada kraujas imdavo karščiau plakti mano gislose, aš nuramindavau jį maldomis ir gavėjimu. Atskleidęs gi kningą, aš užmiršdavau visą pasaulį, pasinėręs stebuklinguose mokslo spinduliuose. Bet dėja! Ne aš laimėjau! Klausyk, vieną sykį...

Čia jis sustojo kalbėjęs, ir kalinė išgirdo išsiveržiantį iš jo krutinės atsidusėjimą, panešėjusį į mirstančio žmogaus knarkimą. Paskui jis tęsė toliaus:

— Sykį sėdėjau savo celėje prie lango. Nebepamenu, kokią kningą laikiau tuokart rankose, — viskas pas mane galvoje susimaišė. Skaičiau. Per langą buvo galima matyti plecius. Visą laiką girdėjau bubino ir kažkokios muzikės atgarsius. Suerzintas tais dalykais, nekantriai pažiūrėjau per langą. Tai, ką aš mačiau, matė ir šimtai kitų žmonių, o tai buvo ne žmogaus akims reginys. Ten, žinai, ant gatvės... buvo tai pusiaudienis... karšta saulė... kažkoks sutvėrimas šoko... Sutvėrimas nežemiškos, dieviškos gražybės... Jos akis begalo žibėjo. Tamsiuose jos plaukuose blizgėjo auksiniai papuošalai. Kojos judėjo šokyje su neapsakomu greitumu. Žibučiais padabinti rubai tarytum kibirkštis svaidė aplinkui savęs. Visa ji buvo gražybės ir gracijos išikunyjimas. Tai buvo blizganti žymė, matoma net ir prie saulės šviesybės. Dėja! Tai buvai tu!... Nustebęs, apsvaigęs, užžavėtas, aš negalėjau atitraukti nuo tavęs savo akių. Žiūrėjau į tave iki sudrebėjau nuo baimės: aš pajutau, jog mano likimas jau užbaigtas...

Vėl nutilo valandėlei. Paskui tęsė toliau:

— Pusiau sužavėtas, aš laikiausi nuo puolimo. Bet matytasai sutvėrimas buvo toks gražus, kad toji gražybė turėjo būti arba iš dangaus, arba iš pragaro. Tai buvo nepaprasta mergina, ar moteris: tai buvo angelas, bet angelas tamsos, angelas liepsnos, o ne šviesybės. Toje valandoje, kaip aš tai pamaniau, paregėjau greta tavęs ožką, visų pragarinių sueigų gyvumą, žiurėjusį į mane. Pusiaudienio saulės spinduliuose jos ragai žėrė auksu. Tuomet aš persitikrinau, kad tu esi dēmonas, išėjęs iš pragaro, kad pražudžius mane.

Kuningas pažiūrėjo į kalinės veidą ir tęsė toliaus šaltu jau balsu:

— Ir dabar esmi sulig to persitikrinęs... Tuo tarpu gi tas žavėjimas maži-pamaži pasivergė mane. Aš jautau, kaip mane pamuša po savim kažkoki paslaptinga galybė. Visa, kas manyje budėjo, užsnudo mano dvasioje, ir tame užsnudime aš radau sau tokį saldų jausmą, kaip ir šalstas žmogus snieguose pasinėręs. Staiga tu sugiedojai. Kas man, nelaimingam, beliko daryti? Tavo giesmė buvo gražesnė ir už šoki. Norėjau bėgti. Negalėjau. Jaučiausi prikaustytas prie savo vietos. Mano kojos buvo šaltos, kaip ledas, galva gi degė. Pagaliaus tu, lyg pasigailėjusi manęs, pasiliovei dainavus ir pranykai. Tavo įstabioji stovyla, tavo stebuklingasai balsas maži-pamaži pritemo mano atmintyje, ir aš, tarsi stovyla nuo papėdės, parpuoliau ant žemės. Mane prikėlė varpai, skambėję vakarinei maldai. Atsipeikėjau ir pabėgau nuo lango, bet, dėja, manyje pasiliko kas tai tokio, kas negalėjo nupulti žemyn, nuo ko aš jau nebegalėjau pabėgti...

Ir vėl patylėjęs, tęsė toliau:

— Nuo tos dienos manyje užgimė žmogus, kurio aš nepažinau pirma. Veltui imdavausi pirma išbandytų vaistų: apvienėjimo, maldos, darbo, kningų. Niekas man nebegelbėjo. Mokslas yra apmiręs ir bevaisis, kuomet jis kovoja su geiduliais. Ar tu žinai, ką aš visados mačiau tarp savęs ir kningos? Tave, tavo šešėlių, tavo žibančią saulės spinduliuose stovylą. Bet tas regėjimas buvo pritemdytas, lyg anuo tamsiu rinkiu, kurs mirga žmogaus akyse, kuomet jis žiuri tiesiai į saulę.

— Tuokart aš pasiryžau dar sykį pažiūrėti į tave, manydamas, kad tai, ką paregėsiu, išvaikys mano svajones, išgriaus idėalą. Pradėjau tavęs jieškoti. Ir vėl pamačiau! O, vaiman! Po tam atsitikimui aš norėjau matyti tave šimtus, tukstančius kartų, per visą savo amžių. Aš jau nebeprisiklausiau pats sau. Pradėjau valkiotis iš vietos vieton, kaip ir tu. Aš laukdavau tavęs bažnyčių prieangiuose, ant gatvių kampų, žiurinėjau nuo bokšto. Ir kas vakaras grįždavau namo dar labiau sužavėtas, be vilties, užburtas. Sužinojau, kad tu — čigonė. Tad kaip gi begalėjau abejoti sulig žavėjimo? Klausyk! Aš išsivaizdinau, kad pasiliosiusiu nuo to sužavėjimo, jei atiduosiu tave teismui. Išpra-

džių pasirūpinau, kad tau būtų uždrausta šokti ant plečiaus prieš katedrą, manydamas, jog pertai greičiau tave užmiršiu. Bet tu neatkreipei į tai atidžios ir visviena lankeisi ant plečiaus. Tuokart pasiryžau pasigauti tave. Bet tas prakeiktas oficerius tave išgelbėjo, kuomet jau buvai mūsų rankose. Nuo tos valandos prasidėjo bendroji mūsų nelaimė. Pavedžiau tave teisumui, manydamas, kad dabar jau busi mano galėje. Kalėjime tu jau nebegalėsi nuo manęs pasislėpti. Ir aš iškundžiau tave valdžiai... Gal aš ir nebučiau to padaręs, jei ne tai, kad sykį pro mano šalį praėjo žmogus ir ištarė tavo vardą su pasididžiavimu ir juoku... Aš sekiau jį ir tu žinai, kas atsitiko...

Jis nutilo. Mergina tegalėjo tiek ištarti:

— O, mano Febe!

— Netark to vardo! — sušuko kuningas, su įsiuti mu spausdamas savo kumščius. — Netark jo! Tas vardas mus abu pražudė. Tu kenti, ar ne? Tau visur čia tamsu? Bet tavyje, gal buti, dega šviesa, nors tai būtų ir kudikio geidulingas prisirišimas prie žmogaus. O aš nešioju savyje kalėjimą, šaltį, nusiminimą, tamsiausiąją naktį. Ar tu žinai, kiek aš prisikentėjau? Aš pats buvau tavo teisėjų tarpe. Aš mačiau, kaip palengva statyta virš tavo galvos kartuvės. Aš buvau prie tavęs, kuomet... O, aš nebuvau permatęs to kankinio... Aš mačiau, kaip tave apnuogino pasibjaurėtinų budelių rankos ir kaip jie palytėjo tave... Aš mačiau tavo koją, kurią aš su didžiausia laime pabučiuočiau, o paskui galėčiau ir numirti, — koją, po kuria aš su džiaugsmu padėčiau savo galvą, kad tu ją sutruškintum. Kada tu sušukai, aš išsimeigiau į savo kuną kinžalą, kuri turėjau paslėpęs po ploščiumi, ir jei tu butum sušukus dar kartą, tai aš bučiau išsimeigęs jį į pačią širdį. Pažiūrėk, žaizda dar neužgijo...

Jis atskleidė sutaną. Ištikrųjų jo krutinė buvo sudraskyta tarsi tigro nagais. Šone matėsi didelė neužgijusi žaizda.

Kalinė su pasibaisėjimu atšoko šalin.

— O, pasigailėk manęs! — sušuko jisai. — Tu manai, kad tik tu viena esi nelaiminga! Bet, dėja! tu neturi ir supratimo apie tai, kas yra nelaimė. Degtį ant geidulių ugnies, mylėti visais savo sielos pajautimais, iki pasiryžimui atiduoti savo kuną sudraskymui, atiduoti visą savo kraują iki paskutiniam lašui, ir matyti, kad visa tai sukelia tik baimę ir pasibjaurėjimą, — štai kančios, štai nelaimė, ko tu negali suprasti. O, kudiki! nekankink manęs! Pasigailėk, duok nors valandėlei pasilsėti. Draskyk mane su viena savo ranka, bet su kita apkabink mane. Pasigailėk, pasigailėk manęs!

Ir sakydamas tai jis šliaužinėjo prieš ją ant kelių, ant šlapių akmeninių grindų, sumušdamas į akmenis savo galvą. Čigonė klausėsi jo ir žiūrėjo. Kada jisai, nusilpęs, pagaliaus jau nutilo, ji pusbalsiai pratarė:

— O, mano Febe!

Vienuolis prišliaužė prie jos ant kelių.

— Maldauju, neatstumk manęs. Aš myliu tave, aš esmi labai nelaimingas. Tu draskai mano širdį, kartodama tą vardą. Pasigailėk! Jei tu eisi pragaran — aš seksiu tave, ir pragaras atrodys man lyg rojus. Jei tik tu panorėtum, kaip tai mudu būtų laimingu! Mudu pabėgtuva, mudu eituva ten, kur yra daug saulės, dangaus ir medžių, mudu mylėtuva viens kitą ir amžinai gesintuva savo traškulį, gerdamu iš neišsemiamo meilės šaltinio.

Ji pertraukė jį garsiu laukiniu juoku:

— Mano tėve, pažiūrėk, juk tavo rankos yra krauju suteptos!

Vienuolis pastovėjo kelias valandėles, žiūrėdamas į savo rankas.

— Ką-gi, teisybė, — pratarė nužemintu balsu. — Žeisk mane, juokis, tyčiokis... Bet eikš, eik su manim! Pasiskubink! Juk ryt galas, aš jau sakiau sykį. Baisu! matyti tave keliaujančią į mirties nasrus! Aš tik-tai dabar jaučiu, kaip labai tave myliu!... O, eik su manim!... Tu paskui pamylėsi mane, kuonet aš tave išgelbėsiu. Galėsi neapkęsti mane, kiek tik norėsi. Bet eikiva! Ryt, ryt — kartuvės! Išgelbėk save ir mane!...

Jis paėmė ją už rankos; jisai nebegalėjo susivaldyti. Jis norėjo išvesti ją. Jinai ilgai pažiūrėjo į jį.

— Kas atsitiko su mano Febu?

— A, — sušuko vienuolis, paleisdamas jor ranką, — tu neturi pasigailėjimo!

— Kas atsitiko su Febu? — šaltai atkartojė Esmeralda.

— Jis numirė! — sušuko vienuolis.

— Numirė! — tarė ji šaltai ir ramiai; — tad ką-gi tamsta kalbi man apie gyvenimą?

Jis neklausė jos.

— Taip, jis ištikrųjų numirė, — sakė jis lyg pats į save. — Jis turėjo mirti. Kinžalas turėjo pasiekti širdį. Aš tai jaučiau. Ant kinžalo smailumos buvo visas mano gyvenimas.

Jauna mergelė pašoko, kaip tigrė, ir su neapsakoma spėka atstumė jį nuo savęs:

— Šalin, bjaurybė! Šalin, žmogžudy! — sušuko. — Duok man numirti! Tegul mudviejų kraujas puola ant tavo galvos! Buti tavo, vienuoli! Niekados! Niekados! Niekas nesujungs mūsų, net ir pats pragaras to padaryti neįstengtų! Šalin, prakeiktasis! Niekados!

Smarkiai pastumtas vienuolis pargriuvo ant aslos. Paskui patylomis paėmė žibintuvą ir atidares urvo duris, išėjo laukan. Po valandėlei mergina vėl pamatė jo galvą, įsikišusę viduu. Veido išraiška buvo baisi. Ir jis, knarkdamas nuo piktumo, sušuko į ją:

— Aš sakau tau, kad jis numirė!

Esmeralda perpuolė ant grindų ir kalėjime nieko nebesigirdėjo. Tik-tai tas lašas vandens su įkiriu vienodumu lašėjęs nuo lubų, drumsdė šitą karsto tylą.

IV. Motina.

Sykį ryto metą, kuomet gegužės saulė skaisčiai žybėjo danguje, Rolando bokšte užsitarėlė išgirdo, kaip Grevo bruku ėjo pro bokštą arkliai ir dundėjo vežimo ratai. Ji vos teatreipė į tai savo atidžią, apsupo galvą plaukais, kad nieko negirdėti, ir vėl klupščia žiurėjo į tą daigtą, į kuri žiurėjo per penkioliką metų. Tai buvo mažitis čeverykėlis, kuriame slėpėsi visas užsitarėlės turtas ir pasaulis. Vieni tiktai jos urvo akmens žinojo, kiek per tą laiką ji buvo ištariusi karčių žodžių, prakeiksmų, maldų ir kiek ji buvo išliejusi ašarų. Šį rytmetį jos širdies sopuliams, rodos, nebuvo galo. Net gatvėje buvo galima girdėti jos verksmas.

— O, mano dukte, — kalbėjo ji pati su savim. — Dukte mano, mano nelaimingasai kudikėli, neberėgėsiu tavęs daugiau! Nejaugi viskas pasibaigė? Man rodos, kad visa tai vakar atsitiko. Mano Dieve, mano Dieve, kam tu davei ją man, ar tam, kad paskui atėmus? O, aš prakeiktoji, kam aš tą dieną išėjau iš namų? O, Viešpatie, jei tu butum mašęs mano laimę, kuomet aš glausdavau ją prie savo kruties, Tu butum pasigailėjęs manęs ir nebutum jos atėmęs! Vaiman, vaiman, pasilik tiktai čeverykėlis, o kur tos kojelės!? Kudiki, kudiki mano, kas su tavim atsitiko? Viešpatie! Sugražink ją man! Jau penkiolika metų, kaip aš klupščia maldauju Tavę. Ar-gi to negana? Sugražink man ją vienai dienai, vienai valandai, vienam akies mirkterėjimui, o, Viešpatie! Ir paskui įtremk mane į begalines kančias! Dievo Motina! pas mane ir-gi atėmė mano vienutėlį kudikį, pavogė jį iš manęs ir praliejo jo kraują! Susimilk ant manęs! Skaisčiausioji! Aš žinau, aš — didžiausioji prasižengėlė, bet meilė mano dukters apvalys mane nuo nuodėmių! Duok man paregėti ją nors vieną, sykį ir aš ramiai sau numirsiu, laimindama ir šlovindama tave! Penkiolika metų! Dabar ji butų jau didelė! Nejaugi aš neišvysiu jos ir danguje dėlto, kad pati ten nepateksiu?

Nelaimingoji vėl perpuolė ant čeverykėlio. Jos krutinė tik neplyšo nuo verskmo, kaip ir aną dieną, kuomet neteko savo dukters. Jos liudėjimas nesumažėjo. Motinos širdyje pasilieka amžinos gedulės.

Šitoje valandoje jos ceļę pasiekė tyri vaikų balsai. Kiek tik kartų ji išgirdavo vaikus šukaujant, visados išitraukdavo į patį celės kampelį ir rodos, mielai butų daužiusi savo galvą į sieną, kad tik to viso nematyti ir negirdėti. Bet šį kartą ji tekina pribėgo prie lango ir klausėsi vaikų kalbų. Vienas mažas bernelis tarė:

— Šiandien kars vieną čigonę.

Išgirdusi tai, ji pažiūrėjo į plečių. Ištikrųjų, prie kartuvių buvo pristatytos kopečios, ir budelis kažka ten taisydamas sukinėjosi apie kartuves. Aplink stovėjo minia žmonių.

Vaikai jau toli buvo nuėję, o užsitarėlė dairėsi, ar

nepamatys ką, kad pasiklausinėjus apie smulkmenas. Kaip tik ir pamatė prie pat savo lango kažkokį kuningą, kurs stengėsi nuduoti, buk poteriaujaš, o ištikrųjų nuolatos žiurėjo į kartuves. Jo akis buvo baises ir rusčios. Užsitarėlė pažino, kad tai buvo archidiakonas Klodas Frolo.

— Tėveli, — paklausė jinai, — kas šiandien bus kariamasi?

Kuningas pažiūrėjo į ją ir nieko neatsakė. Ji atkartojo savo užklausimą. Dabar jis atsakė:

— Nežinau.

— Aš tik-ką girdėjau vaikus šnekant, buk bus kariaama koki tai čigonė, — tęsė jinai.

— Taip rodos, — atsakė archidiakonas.

Pakėta Šantfleri ėmė kvatoti.

— Ar jūs, sesuo, taip labai neapkenčiate čigonų? — paklausė kuningas.

— Ar aš jų neapkenčiu?! — sušuko Pakėta. — Jie yra vampirai, čigonės vagia vaikus! Jos pavogė ir mano kudikį, mano vienintėlę dukrelę! Aš jau nebeturiu širdies, jie man suėdė širdį!

Ji buvo baisi. Vienuolis šaltai žiurėjo į ją.

— Ypatingai vienos jų aš labai neapkenčiu ir visados keikiu, — ji vėl pradėjo. — Tai yra jauna mergaitė, tokio pat amžiaus, kaip kad butų ir mano dukrelė, jei jos nebut suėdusi šitos mergšės motina. Visada, kaip ji eina pro šalį mano celės, manyje verda visas mano kraujas.

— Taigi pasidžiaugk, sesuo, — atsakė Klodas ramiai, kaip koki marmurinė stovyta. — Toji pati numirs šiandien, jums iš čia matant.

Jis nuleido galvą ant krutinės ir palengva nuėjo į šalį.

Užsitarėlė net patrynė sau rankas iš džiaugsmo.

— Aš jai pranašavau, kad jos laukia toks galas. Ačiu tau, kuninge! — sušuko.

Ir vėl pradėjo vaikščioti savo celėje iš kampo kampan...

(Seka skirsny: V.— *Tris širdis, viena kitai nepanašios*).

(Toliaus bus).

J. SAVICKIS.

Sniego Krikštolai.

I.

KUOMET jie — Petras, agronomijos studentas ir pilnaveidė Jadzė — važiavo, abu arti susiglaudę važyje, pro jos namo trobėsius, Petras stabdė kiek arklį, kad neišeitų kas iš namų ir jų nesustabdytų.

“Leisk mielasis“, tarė jinai. “Laikyk manę da tvirčiau suspaudęs“, tarė jos širdis.

“Užspausk“!

Arklys prunkštė, bet ėjo liuosu žingsniu.

Nei šuva, nei galvijai, nei blizgančio lango atumušis, nieks jų negirdėjo, nepastebėjo jų nieks pravažiuojant jiems šale jos namo.

Kuomet jie įvažiavo į apšarmuotą alksnyną, mėnuo tuom laiku užskleidė burtų uždangalą ant šio užmirštojo, nykusio Lietuvos kampelio.

Nuo arklio bejudančių kojų ant tyro sniego, nubarstyto šaltomis-šaltomis žvaigždėmis, šokinėjo tylūs šėšėliai.

Visa sniego toluma buvo nužerta sudraskytąja ororykšte.

Jis pažiūrėjo jai į akis — O! jinai neraudojo, — bet jis ją matė atspindžiant kokiam tai užburtam veidrodyje tarp angelų, belaikančių geltonas karunas, galvos ir rubai kurių buvo apvadžioti areolėmis iš žvaigždžių, simetriniai išbarstyti plačiu ratu.

Jis ją jau pažino — juoda žiemos kepuraite užsidengusi, maloniai žiūrėjo į ją Jadzė. Buvo žymu, kaip Jadzės juodi antakiai gražiai apsibriežė; iš po šešėlio uždengtų paakių žėrėjo, regis toli-toli, prielanki ugnelė — jos akys.

Akys jos juokėsi ir kart jinai visa bijojo manyti, ar žodį pratarti, kad nesugriovus svajonių rumą.

Ir jie nemanė — užsimiršo. Atsidengė šviesūs horizontai. Tarp visuotinos tylos jų širdis kalbėti pradėjo.

...., Kuomet praeis daug metų, ar tu manęs neužmirši?“

Iš pradžių atsakymui jam žodžių pritruko.

“Kartais man baugu su tavim kalbėtis; taip man tu brangi. Ot, žinotum, visuomet žiūrētum į savo Jadžiuką. — Gi nepaprasta kaip — mes abu. Na, juk gerai mudviems!“

Ji tyliai numojo galva: visa savo širdimi pritarė.

“Taigi Jadžiunė, vardan mėnulio, kuris taip lėtai plaukia dangum, ir vardan šitų štai žvaigždžių, kurios žėri sniegyne, aš siekiu tau, jog tu man busi brangiausia“.

“Ten miestas...“

“Jadzia!“

Jis jai bučiavo rankon, į delną, ji švelniai prispaudė savo rankute Petrai skruostą.

Petras numovė nuog piršto savo žiedą.

“Na, Jadžiuk, žiūrėk man stačiai į akis — nesi-slėpk. Ko pasislėpei... Mano vargdienė... Atminčiai!“

Na ką prilygo.— Tiesa. Kaip tik!

Tai mano diedo. Su vaidentave senio gyventa. Žin, šita skeveldrėlė — susirangiusi gyvatė su pakelta galva. Paklabinti — atsivožė. Matai dabar koks čia įdubimas: šposas. Taip sakant, vieta nuodams ar mažam kokiam talismanui... Nesibijok! Nuodų čia nebėr, bet vargiai ir buta jų kuomet.

Na, Jadžiuk, o tu manę mylėsi?“...

Jinai tyliai, tyliai atsakė: “mylėsiu!“ Jos akys da širdingiau atsakė.

Jie su koku tai karštu jausmu pirmąkart pasibučiavo.

Pabaudė arklį, kuris visiškai jau buvo užmirštas. Arklys, išsiilgęs bėgti po laukus, dručiai pradėjo kopti kojomis pašalusių keliu kiek tik įveikiant.

Vėjas čiuožė pro juos.

Ji glaudės jam prie krutinės.

“Ryto busi N. N. pokilyje“?

“Butinai, atsakė jis. “Įėjus švieson aš tavę pirmą pamatysiu, besišypsančią.— Ir vien tik tavę matysiu.“

Privažiavus prie jos namo, jinai greit išsoko iš važiukų; prisiartino ir jinai pati jį pabučiavo savo džiaugsmo pritvinkusiomis lūpomis — ir pranyko.

* * *

Išėmė uždžiuvusią, vasaros da, jo dovanotą rožę ir ir dėjo sau ant kaktos...

Džiaugsmo nušviesta, it karalaitė, gulėjo — ilsėjosi lovoje.

Pilkais akordais pylėsi lempos šviesa po jos mažą, tyrą kambariuką.

Rožė vos-vos kvepėjo ir savo smilkėjimu minė praeitą vasarą.

Rožė kuteno jai smilkinį ir juokino ją begalo ir nuoširdžiai: kaip jis, jaunikis sumišęs, su ilgais plevėsuojančiais plaukais, bėgo per mišrą pievą nuskinti jai pasipažinimui ir da pirmam atsisveikinimui rožę...

Laiminga gulėjo.

Jos dabiam kambaraityje, ukų svajoningu suglamonėtame, ypač atsižymėjo balta patalynė ir marškinių baltučiai mezginiai ant jos jaunų, apvalainių rankų.

Užputė staigiai lempą.

Akimirksniui kampe susikryžiavo dvi žalsvos šoblės.

Nemigo. Žiūrėjo atvėrusi akis kur tai į erčią, į lubas.

Laikrodė išmušė antrą.

— — — Suspaudė žiedą. Jis ją degino, degino nauja ugnimi ir be paliovos kartojo apie Petrą.

— — — „Petrai mano! Kaip aš... Nevažiuok iš čion...“

Ir užmigo.

Per kambarį šliaužė šviesiai-plika, yt iš pieno išbridusi, šmėkla. O sapne Jadvyga matė, kaip vėrė ji žiedą, o iš ten pasibėrė beblizgančios sniego žvaigždutės ir pasklydo po visą kambarį.

* * *

Šlajomis taip trinktelėjo, kad net antrąkart jos šoktelėjo. Gi pats vis vaikščiojo nušvitęs.

“Tik ponaitis jau štelvogą dabok“, tarė Petru
išenus žmogus bebaigias jau kinkyti į šlajas arklį.

“Štelvogą pridabok!“

“A? Štelvogas...“, atkartėjo Petras.

Priėjęs linksmas, pakėlė augštai žmogų, kad tas
nei nesitikėjo to, ir vėl šauniai pastatė žemėn; išėmęs
skubiai pusrublį, įbruko senam darbininkui į delną.

“Prilaikyk arklį — aš į vidų nuveisiu. Tuoj atei-
siu“.

Petras sugrįžo benešas gausiai gyvų gvaizdikų.
Baltų ir raudonų gvaizdikų, atvežtų iš miesto mieliems
širdžiai žmonėms.

Išėdęs, išdumė susirinkiman, kur “jinai“ jau at-
važiavusi turėjo buti.

“Meilė Dievo! Kad tik šlaju šonas neatšoktų.
Kaustė, o su tokiu važiavimu...“

The, ar tu manytum! Gers, rupužoks, mūsų ponai-
tis. O rods šetons drukts. Drukts!“ Pusrublį žmogus
idėjo į makšną su taboka; užrėmė duris ir nuėjo į grin-
čią.

Toli kur tai plaukė neramus skambalo garsas.

* * *

Jadzė visa liepsnojo rožiniu džiaugsmu. Tamsiai
mėlina bluzė jai labai tiko. Šale-pat stovėjo laimė, ku-
ri neišpasakojama ir kuri nesiduoda nei valandžiukei
užmiršti, juokingai ir draugiškai pasakojo ausin.

Sėdėjo už stalo kart su šeimyna. Visi valgė — barš-
kė torelėmis — o jinai blaškės savo mintyse, tik apie
valgį nemanė. Jai rodės, kad jos žiedas visiems žymu
(to jinai visai-gi nenorėjo), o tėvas — tai net arčiau
žvilgterėjo. Jinai atlošė ranką ir žiedas jau nebuvo
matomas, tik matomi buvo jos krumpliai su žalsvomis,
bailiai tvaksančiomis vėnomis ir ilgi, dailiai tekinti,
baltučiai pirštai.

Ne. Tėvuks jos ne į žiedą žiurėjo: per kiemą ėjo
“španas“.

Jis pabarškė langan, baltų eglaičių ir krikštalinų
paparčių išvadžiotan, o kuomet žmogus įėjo saklyčion,
tarė: “Tuoj kinkykite arklus... Šorus...“

Jinai negirdėjo žodžių.

“Jadvyga važiuosi?“

“Norėčiau tėtuliuk“, abejutiškai tarė, bet jautė,
kad širdis perdaug jau plaka. Atsistojo, skubiai pa-
bučiavo veiduosna tėvus ir skubiai išėjo.

“Tėvai, kaip tau rodos, ne serga mergina?“

“Motyn, kelinti metai jau merginai? Garsiai kė-
lėsi nuog stalo.“

Švarutis kambariokštis.

Jai norėjosi dainuoti ir melsties, bet jinai nežinojo,
kaip dainuoti ir kam melsties.

Atbėgusi atsiklaupė prie lovos, kur paprastai mel-
dėsi ir, ištiesusi rankas, tarė: “Visuomet, visuomet gy-
vensiu ir tau stebuklus dovanosiu, Petrai“.

II.

Petras sugrįžo invargės ir rustus.

Argi nepikta — kuomet kitiems “augmenų ligos“
profesorius užskaitliavo, o jam ne.

“Per mėnesį!“

“Graži kalba — nēr ko. Sumanus senis“.

Ištraukė oficialių užrašų kningutę. “Vienas, du,
tris...“, skaitliavo šimet išduotosius kvotimus.

“Tokie, veizi, popierai... Tiek to!“

Šveidelėjo kningutę.

Rusčiai atkando papirosą ir uždegė. Pažiūrėjo ka-
vos imbrikėlin — tuščias; kaisti nesinorėjo.

Sugalvojo, jog geriausia eiti pas mediką draugą, o
su juom — nuvėjus bykur “prasivėdinti“.

Pamatė — ant stalo beguljis jam laiškas.

....., užtat meldžiu nuoširdžiai ir labai džiaug-
siuos, jei Tamsta pribusi mano vestuvėms.

Visuomet prielanki Tamstai Jadvyga N.N.“

“Suskubai! Suskubai, prielanki visuomet man
Jadvyga!“

Šaukė juokdamasis vienas savo kambaryje.

“Apkrikštijo, vadinasi, mergą — rods — pavardė
kita.“

Bet humoro nestigsta matyti.

O kaip-gi — nepaprastas reginys — stula kryžia-
vojamos bažnyčioje dvi “pakarnios“ vienatos, su nuleis-
tomis galvomis... karveliai nekaltieji.

Bet visgi varyties dabar į sodžių, kad patekti į
“puotą iškilmingą“ ir pamatyti karveliu bečiulbančiu
— ačiu — “prabočyk!“

Gi ant galo neblogiausių pramogėlių ir mieste ėsa-
ma“.

Žalias šlykštus sutvėrimas, išsprukęs iš širdies, už-
stojo jam kelią.

Tu Petras, agronomijos studentas, ar nemylėjai
kartais tu Jadvygos... O tavo žiedas ar ne pas jos, tik
regis...“ aštriai tardė savę.

“Tau negailu “Jadžiuonės“, su tom gražiom akim?“

O neilgu tau bus gyventi be tų akių?...

Jei nuyktum...“

“Ha-na-ha!“ Taip garsiai nusijuokė, kad už sie-
nos šeimyninkė pradėjo kosėti.

Atsiminė mediką, pas kurį buvo beėnęs; umai ir
griežtai nutarė užmiršti apie tas, juokų vertas, vestu-
ves ir visokius ten laiškus.

Paėmęs kepurę, pastatęs apyakklę, ėjo.

“Širdies suminkštėjimas — bloga liga!“ — pasakė
šeimyninkei susitikus priengyje.

“O Tamista! Prityrusi daug, pasakyk, išties, ar
yra gražu, kuomet apvezdina du žmogų, ir kuomet juos
klupdo ir išgauna iš jų širdžių gelmių prisiegos žodžius
dėlei amžinos meilės?... Ką! Tamista netiki amžinajai
meilei?... Gaila! Gaila!“

Šeimyninkė nervingai sutrukčiojo pečiais: “O da-
bartinė “žalioji“ jaunuomenė. Pugalvys!“

Jinai visuomet prašė Petro išeinant netrankiot taip
durymis.

Beeinant švilpavo ant kiemo tamsoje linksma mo-
tyvą Petras.

* * *

— “Tu supranti — pirmo kurso da studentas... Hispano kraujas“

— “Tai važiuok. Naudokis prielankumu“...

— “Surugtum! Yr ma čia svarbesnių dalykų. Sakyk — išvažiavo “puputė“?

— “No-no! Atjaučiu kurlink tavo mintis kreipiasi. Taigi jos — ji su draugėmis — kaip tik žadėjo šįvakar ateiti pas manę!

— Ką kalbi...

— Pasiliksva pas manę. Kaip tik laiku atėjai. Buvom neva teatran žadėję eiti, bet turim tik porą bilietų... Nieko blogo praleisime kitaip laiką!

— Gi kokiam galui tavo daigtai surišti, valisa?

— Važiuoju. Kaip tik žadėjau eiti del to visoko pas tavę. Klausyk, važiuokiva mano gimtuvėn, į Kostromos pasviečius! Meškų parodysiu, meškų brač, pamatysva po sniegynus bebraidžiodami. Rusų pyragais tokiais pavaišinsiu, apie kokius nei sapnuoties tau nesisapnavo po tavo Lietuvą...

— Laboratorijos darbas neužbaigtas.

— Na kas dabar, pradžioje dvidešimto amžiaus mokslu užsiima. Mystikos, poezijos daugiau!

— Atsisakinėti perdaug — reikalo neturim, tai drožkime.

Už durų pasigirdo linksmas šnekučiavimas moteriškų balsų.

— “Meldžiu, meldžiu“ linksmi kvietė viešnes, išbėgęs į prieangį, medikas-draugas.

— “Gražu tai — pačioms eiti del bilietų. Na sveikas ponas “medicina“. Pykstu ant tamistos“.

— “Į joki teatrą “puput“ šendie neisi, o visi liksimės pas manę.

— Sensacijos veikmę tur Tamistos žodžiai.“

— O tai ir Petružis, ē, ką nusidžiaugei “puput“, juokavo draugas-medikas inėjus visiems į kambarį.

— “Tai mano draugas, Petras, su kuriuo ryt išvažiuojava mano teviškėn“, supažindino Petrą su kitom dviem nepažįstamom.

— “O Tamstos išleistuvėms nenorite palikti... Išleistuvės!“

— “Tai paimek Tamistą ir manę su savim“, Petro maldavo “puputė“.

— “Ale kur ten! mamutė mano draučiai draučiai bartųs, man Tamistą atvežus“.

* * *

Bevartaliodama prie žvakės šviesos tarp kaspinių, sagučių, ir panašių mažmožių, neatbutinių panelės tualetui, surado laiškeli:

.....“žmogus užtylo, užtat pradėjo girios dainuoti; užtat gaisro šviesą beliejo saulė eidama gultų. Viskas kitaip išrodė, kaip aš Tamistą pažinau. Gėlės kalbėjo apie Tamistą.

Petras,

— ranki Tamistos sau bedėdamas ant kaktos, įkaitusios

nuog naujų laimingų minčių“.

Rožė buvo pavirtusi į relikviją — sutrupėjusi, o gvaizdikai buvo panašūs į sudžiuvusią taboką.

Šaltai sučiaupusi lūpas, padėjo išdžiuvusias gėles ant laiškeli ir priglaudė žvakės liepsną; laiškeli viename krašte apsijuosęs raudonu šniureliu, pradėjo raičyti ir viskas virto pamaželiu į juodus pelenus. Pasirėmusi ranka į komodą, žiūrėjo kertėn — jai nusidavė, kad kertėje, tamsoje, jinau išžiūrėjusi kieno tai žydriasias akis...

Pasistiepes, ištolo, su ištiestu kaklu Petras, bet jinau joku budu negalėjo nuvokti ir suprasti, ką kalba tos lupos...

Nubraukė staigiai laiškeli pelenus ir įdegusias rožes nuog stalo. Ir ilgą laiką ruošės, yt nič-nieko nebūta ir it daugiau nieks neužimtų be tos ruošos.

Išėmusi iš dėžės perlų šniurelį, pamatė bekybantį ant šniurelio Petro žiedą.

Jautė, kaip šaltis paputė veidan ir jautė, kaip tyliai tyliai apsupo kas tai jai kaklą, ir skruostą kuteno gelsvi usai — Petras buvo šalypat.

— “Aš svajoju apie jį!..“

— “Aš svajoju apie Tavę“, nejučiomis suvis garsiai atkartoję paskutinio sakinio kiekvieną dėsni.

Atsklendė žiedą — pasiberė krikštolai — jie degė raketų ugnimis ir pasklido po visą kambarį.

Pabraukė ranka sau per kaktą: perdaug buvo įvargusi per šias dienas rengimosi prie didelios gyvenimo atmainos.

— “Jadžion! Vainiką, ar žalią pinti, ar įpinti ir baltų gėlių?“ Klausė trečiamjame kambaryje motina.

— “Be“, tarė mašinaliai Jadvyga, o pati manė, kad pasiuntus užkviestų laiškeli Petru, mąstė, — kaip sušukavus plaukus ir pasirėdžius iškilmingoje dienoje.

— “Na — še tau, Jadžiune, mirtų vainiką“, ineidama tarė motina. Pabučiavo ją kaktan.

Suduzgė pavažiojamos šlajos po durim.

Motina-senutė pradėjo tupčioti.

Lapės apykaklės kailiniais į vidų išibrovė jaunas vyras.

— “Del šv. Antano Nepamukėno, atleiskite, jog ne-laiku atėjau!“

Motina išsinešino.

Apkabinęs tvirtai bučiavo Jadvygą, o jinau persikreipusi glostė pasmakrį — lepino jį.

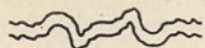
Jai buvo gerai — buvo suvis ramu.

Bet staigiai Jadvyga kruptelėjo: vėl jai pasirodė ore blizgą kokie tai krikštolai, bet tuoj suprato, kad tai jau jokie “krikštolai“, o tai ēsama suvis realių brangių akmenių. Žalioje atlaso dėžutėje belaikydamas teikė jai jos sužieduotinis turtingą žetoną-sagutę, benu rodančią: “meilę, įtikėjimą, viltį“ su daugeliu brangių akmenių.

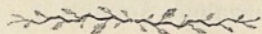
Jai buvo visiškai ramu — jis ją laikė tvirtai ir taip artimai.

Mirtų vainikas buvo supintas, o brangūs akmenys „meilės, tikėjimo ir vilties“ žėrėjo labai stipria ugnimi.

KROKuva.

Šis bei Tas iš Chronikos

Vokietijoje žmonės kasyk labiau stvoja nuo valstybinės bažnyčios. Berlyne, sako, 1913 m. „tik 14. 81% visų protestonų tedalyvavo komunijoje“. Chemnitzo mieste, Saksonijoje, kur gyvena 300.000 protestonų, tula nedėdienį neseniai lankėsi bažnyčiose tik 2248 ypatos. Tasai judėjimas „šalin nuo bažnyčios“, sako, nuolatos eina didyn ir kartais tytveikos žmonių vienu kartu atsimeta. Atstoja turtuoliai ir vargšai, inteligentai ir tamsunai, vyrai ir moters.

Kokia priežastis to šalinimosi nuo bažnyčios? Sako, esą daug priežasčių. Nekurie žmonės nenori mokėti mokesčių užlaikymui kuningų ir bažnyčių; kiti tikrina, kad dievmaldysta esanti labai nuobodi; tretii abejoja apie teisybes, bažnyčiose skelbiamas, nebetiki į pamaldų ir religijos reikalingumą; kiti galiaus prisideda prie laisvamanių, kurius Vokietijoje dabar Monistais vadina. Girdėjome, kad ir Mažojoje Lietuvoje žmonių buriai išstoja iš valstybinės bažnyčios; tik apgailėtina, kad ten ažuot laisvamanybos, platinasi fanatizmas „suirinkimnikų“, kurius „dievo žodžio sakytojai“ visaip mulkina, kaip kad Amerikos Lietuvius kad mulkina visokios rūšies kuningai.

* * *

Romos katalikų šalyse nėra lengvu kuningą pasmerkti už piktadėjystę. Štai ir Panamos respublikoje tulas Zaratė, klebonas parapijos Canazas, tapo nekaltu paleistas, nors atrodyta tapo žmogžudysta. Kuningas, įjunkęs į paleistuvingą gyvenimą — sako — buvo išgėdinęs keletą mergaičių, bet tėvai tylėjo, nėra geram katalikui nėra bažnyčios leista kuningą skusti į kriminali ar civyli teismą. Tas pats atsitiko ir su nepote tulo turtuolio, J. Apontės, kurs ketino eiti į teismą. Kad tam už akių užbėgus, kuningas Zaratė nuėjo į namus Apontės ir tąjį nušovė; potam klebonijoje pasislėpė. Liudininkais kaltė kuningo tapo prirodyta teisme, bet prisaiķintieji pripažino kuningą nekaltu tik dėlto, kad jis kuningas. Kas gali abejoti, kad ir kun. Hans Šmidt pas mus butų paliuosuotas tapęs, jeigu tarpe prisaiķintųjų butų buvę daugiau gerų katalikų? Dabar

dar gali įvykti, kad toks Zaratė atgal gaus parapiją, ir toliaus paleistuvaus ir žmogžudaus....

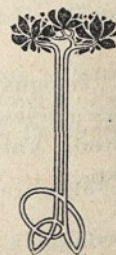
Stebėtina čion tas, kad kuningų luoma stengiasi apginti savo prasikaltusius konfratrus: juk popiežiaus yra liepta neskusti kuningų į teismą! Taip dalykams esant, kas gali tikrinti, kad kuningas, kurį susitinki gatvėje, yra geresnis už Zaratę ar Šmidtą? Ir Lietuviai, nors perleidę yra gana paleistuvių, sukčių ir vagių savose parapijose, vis dar neišdrįsta nusivyti ilgą džendžurą ir tolygiems „dušių ganytojams“, o laukia, kol įvyks skerdynės, kokios buvo Philadelphijoje 12 metų tam atgal, arba kokios įvyko pas Lenkus South Bende, Ind.

* * *

Mat, Lenkai So. Bende turi vyskupui aprašytą bažnyčią. Vyskupas Alerding iškėlė kuningą Zubavyčių kiton parapijon, ir prisiuntė jo vieton kun. Gružą. Žmonės naujai atkeliamojo nenorėjo įleisti nė bažnyčion nė klebonijon, ir vyskupas ant 15 d. vasario užkvietė policiją, kad įvesdinimą padarytų. Kilo susirėmimas, ir daugiau kaip šimtas žmonių papluko kraujuose. Kuningas vis-gi į kleboniją neįsigavo. Kas iš to? Rods gubernatorius neduoda milicijos vyskupui į pagelbą, bet tam yra teismai, kad nelaimingus dievočius pamokintų, koks jų yra dievas ir koki to dievo tarnai. Daugelis tapo suimta ir po kaucija \$10.000 pastatyta. Žinoma bus bylų gana, ir piningai pilsis tukstančiais už „išgraužtą kiaušini“, beje už bažnyčią.

Ar Lenkai susipras, kad jie nieko nelaimės bylose su bažnyčios baši-buzukais, sunku išpėti. Ar jie atsi-trauks nuo bažnyčios, kaip Vokiečiai kad daro? mes abejojame. Mat, Lenkų tauta yra į katalikybę baisiai įsitikėjusi, ir jeigu jau negalės pasilikti prie Romos dėlei engimo, spardymo ir niekinimo, tai pradės statyti kitokią, bet vis-gi katalikų bažnyčią. Niekas jiems laisvamanybos neskelbia, ir bemokslė liaudis neįstengia išigilinti į naują pasaulėžvalgą, sulyg kurios viršgamtinės religijos kuningai tai tik dvasės migdytojai, paprasti apgavikai, ir liaudies klaidintojai. Šelauk jie!

Bkt... kiek dar ir Lietuvių yra, kurie tos teisybės neišmano?! Kiek dar, ir Flynnno billiui Pensylvanijoje per legislaturą perėjus, rasime tokių, kurie itiki, kad bažnyčia — liaudies turtas, o ne vyskupo tvirtovė mulkinimui ir alinimui vargingų dvasėje Lietuvių?!

DR. A. SLIUPIUTE-JANKAUCKIENE

Gydo visokias ligas moterų, vaikų ir vyrų.

Valandos: nuo 12-2 popiet: nuo 7-9 vakare.

265 Berry Street,

BROOKLYN. N. Y.

(tarpe Grand St. ir So. 1-st St.)

TELEFONAS GREENPOINT 8

DR E. L. PEET**Specialistas**

Gydome Akių, Ausų, Nosies ir Gerklės ligas.

Išegzaminuoja akis ir
PRITAIKO AKINIUS

Providence Square.

North Scranton, Pa.

H. S. ALWORTH

Attorney and Counselor at Law

Veda visokias provas pasekmingai ir atlieka visokius teismiškus reikalus. Reikalaujami advokato kreipkitės:

OFISAS:

GYVENIMO NAMAI:

619 Connell Bld'g.

1649 N. Main Ave.

Bell Phone 234-R.

SCRANTON, PA.

Živatas ir Zaleckas

SANKROVA

VISOKIU PUIKIAUSIU GERIMU.

Čia gausi: Ruginės Bourbon degtines, yvairiu "Brandes" iš Californijos, francuziško vyno ir koniako, itališko, ispaniško, vokiško, vengriško vyno, neišskiriant ir rusiškos VODKOS. Karčiamininkams parduodame visoj Amerikoj ir nusiunčiame greitai ir teisingai. Reikalaujami kokio nors gėrimo, kreipkitės žemiau padėtu antrašu:

Providence Square,

Scranton, Penn'a.

PADEKITE STATYTI**TAUTOS NAMUS VILNIUJE**

Lukas priima mūsų redakcija, arba galite siųsti tiesiog į Vilnių šiuo adresu:

LIETUVIŲ MOKSLO DRAUGIJA

(Lietovskoje Naučnoje Obščestvo),

Lydos gatvelė, 7, Vilnius.

Russia-Lithuania.

Tikras ir Sveikas Reikalas

NORTH SCRANTON BANKAS augo ir dabar te b'auga ir plėtojasi. Tas viskas priguli nuo uolumo ir atydumo vadovų Banke, kurie patys tyrinėjo ir mokėsi, kaip Bankas reikia vesti, ir kurie reikalauja, kad Banko reikalai būtų vedami visais laikais taip, kad būtų teisingi geri ir patikėtini.

Tokia Banko valdyba patikrina, kad negali prapulti nė 1 doleris tén padėtas.

NORTH SCRANTON BANK,
1902 N. Main Ave., SCRANTON, Pa.**The International College of Midwifery.**

Moterims žinotina, kad Scrantone pradėsime naują kursą akušerijos mokymo Sauso mėn. (January) 2 d. 1914.

Mokinties priimame moteris ir merginas, mokančias skaityti ir rašyti, turinčias nemažiaus kaip 20 metų.

Mokslo kursas traukiasi 4 mėnesius. Mokestis išneša už mokslą \$100.00. Užmokėti reikia iš viršaus.

Akušerė, pabaigusi mokslą, gauna diplomą.

Mokykla yra inkorporuota Pensylvanijos valstijoje, bet diplomai yra geri visose Suvienytų Valstybių valstijose.

Iš svetur atvažiavusios mokinės randa pigų pragyvenimą.

Perdėtiniais akušerijos mokyklos yra ir pas juos galima atsišaukti:

Ten pat ir ŠPITOLĖ moterims ir vaikams. Ligoniai peržiurimi nuo 11 iki 1 adynai kasdien.

DR. J. ŠLIUPAS, Pres., 1419 N. Main Ave.

DR. J. KULCZYCKI, Treas., 1125 Pittston Ave.

SCRANTON, PA.

KOLLEGIJOS ANTRAŠAS:

213 Pittston Avenue,
SCRANTON, PA.

“L. M.” INTALPA nuo 1910 m.

(Tąsa.)

Kaz. Baronas. Literatiškas G. B. Raitelio veiki-
mas. pusl. 771.

J. Šl. Caro Nikalojaus I gadynė. III. 772—774.

J. Tranas. Aš atsimeņu. Kaip sapnas praėjo. 774.

V. K. Račkauskas. Apie socializmą. 775—778.

Karolis Vairas. Liudėjimas. — Naktį (eilės).

[779—780.]

J. Tranas. Rytą sveikina. — Lelija. — Girių dva-
sios. — Saulė nusileido (eilės). 780—781.

V. Baronas. Žvaigždutė. 781.

J. Baniulis. Fantazija apie gėles. 782.

Šis bei tas iš Chronikos. (Laiškas iš Tananarivės, ir
daug kitų pastabų). 783—786.

J. Baniulis. Bernardo Shaw aforizmai. 786.

JAUNIMO SAPNAI.

A. Petraitis. Vieninkimės! 787—788.

K. Klevas. Gyvenimas ir jo siekis. 788.

A. Linkus. Sako (eilės). 788.

K. Drangelis. Iš Goethės (eilės). 788.

V. Akelaitis. Laiškai iš Lietuvos. 789.

J. Tranas. Vargų symbolis. 789—790.

No. 34. Sausio mėn. 1913.

J. Šl. Keliai vedantie gerovėn. 792.

J. Tranas. Du lašu. 793.

M. Petrauskas. Iš muzikos historijos (Graikų mu-
zika). 793—795.

V. K. Račkauskas. Apie socializmą (tąsa). 795—799.

Sn. Savžudybė. 800—801.

J. Baniulis. Fantazija apie gėles. 802—803.

Sn. Literatinis modernizmas. 804—805.

J. Tranas. Labą naktį. — Paukštelis čiulbėjo. —
Momentas (eilės) 805.

J. Šl. Caro Nikalojaus I gadynė. IV. 806—809.

Šis bei tas iš Chronikos. (Miestelis be bažnyčios. —
Geras pavyzdys. — Ar tik Turkai nuožmųs?) 809—810.

JAUNIMO SAPNAI.

— Nuo Redakcijos. 811.

P. S. Neturtingiems moksleiviams patarimas. 811.

K. Drangelis. Eglės—Žiemkentės (eilės). 811.

A. Linkus. Varpelis (eilės). 812.

V. Akelaitis. Laiškas iš Lietuvos. 812.

Jonas Jonelis. Liaudies dainos nuo Griškiavos.

812—813.

Sėnas Kudikis. Šis bei tas apie mus pačius. 813.

E. G. Klimas. Planetisimalė Hypothėzis. 813.

No. 35. Vasario mėn. 1913.

J. Šl. Ar krikščionybė yra kam-nors tikusi?

816—817.

J. Tranas. Orinis laivelis (eilės). 817.

M. Petrauskas. Iš muzikos historijos (Romėnų mu-
zika. Lietuvių muzika). 818—821.

J. Tranas. Žiemos fragmentai. 821.

V. K. Račkauskas. Apie socializmą. 822—825.

Il. Riepin. Meilė. 825.

V. Sn. Savžudybė. 826.

J. B. Smelstoriūs. Laisvamanyba atgimdo numa-
rintąją Hispaniją. 827—828.

J. Baniulis. Fantazija apie gėles. 829—831.

Šis bei tas iš chronikos. 831—832.

A. “Bludas”. 833—834.

JAUNIMO SAPNAI.

— Sapnai. 835.

A. Linkus. Senelis suramino jaunikaitį. 835—836.

Prof. S. Jurjevič. Naujametinė naktis. 837—838.

A. Petraitis. Auštant. 838.

E. G. Klimas. Planetisimalė hypothėzis. 838.

No. 36. Kovo mėn. 1913.

J. Šl. Dievas ir teisybė. 840—843.

J. Tranas. Be laimužės (eilės). 843.

J. Šl. Caro Nikalojaus I gadynė. V. 844—847.

J. Baniulis. Herceno aforizmai. 847.

D. B. Pratapas. Vaikų dvasios tobulinimas.

848—851.

J. Tranas. Tesapnuoja saldžiai. 851.

A. “Bludas”. 851—853.

M. Petrauskas. Iš muzikos historijos. 854—855.

Šis bei tas iš Chronikos. 856—857.

J. Baniulis. Fantazija apie gėles. 857—858.

JAUNIMO SAPNAI.

Elnis. Laiko ekonomija. 859—860.

A. Linkus. Užsimastęs. — Irkluoju (eilės). 860.

Sėnas Kudikis. Paveikslas iš gladiatoriaus laikų.

S. Tauras. Iš moksleivijos gyvenimo. 862.

Prof. S. Jurjevič. Naujametinė naktis. 862.

(T. b.)

